

ECOUL DE CÎNTEC AROMÂNESC

antologie

Editura Litera

ECOU DE CÎNTEC AROMÂNESC
ANTOLOGIE

ECOU DE CÎNTEC AROMÂNESC

Antologie

Selecție, cuvînt înainte, notă, portrete de

ATANASIE NASTA

Postfață de Valeriu Rusu

*Cu multă veeare
tri scumpa noastră nipoa
Ioanac Rusa
ali partea ali teti Haridic
si lali Coli
Valeriu Rusu*

20 IV 1985

București, 1985

Coperta de
PETRE HAGIU

CUVÎNT ÎNAINTE

Dintre toate dialectele graiului românesc, cel aromân își dovedește și în prezent vitalitatea și dîrzenia în a supraviețui. Pentru ca acest dialect „să păstreze atîta vigoare“, astfel cum arată marele filolog Alexandru Philippide, „a trebuit ca Macedo-românii să fi fost înconjurați de străini mulți și influenți, dar în aceeași vreme să fi format un bloc numeros și compact și să se fi recrutat din acei români la care limba și cultura specifică românească să fi prins cele mai adînci rădăcini“¹.

Pentru explicarea vitalității, la acest adevăr istoric, convînșător pledat de învățatul român, trebuie adăugată moștenirea unei străvechi tradiții de cîntece specifice a căror linie melodică de origine orfeică, originală, a constituit în manifestarea spirituală a aromânilor, o mîndrie care i-a izolat multă vreme, de neamurile conlocuitoare, contribuind astfel la păstrarea individualității.

Pentru poezie, termenul comun este cel de „cîntec“ (în Antologia Aromânească din 1922 de Tache Papahagi, toate poeziile culese de la românii fărășeroți, fără excepție, poartă denumirea de „cîntece“, pagina 19—37). Încă din 1893 filologul german Gustav Weigand conchidea: „Poeziile sînt aproape fără excepție destinate cîntecului“².

1. — Alexandru Philippide, *Originea Românilor*, vol. II, p. 564.

2. — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, Leipzig, 1894, volumul I, pag. XII.

Lirica populară aromână, în genere, este dominată, pe planul expresiei, de structura cîntecului. Oralitatea și mai ales cîntecul ca mijloace tradiționale de circulație a motivelor lirice au marcat forma și bogăția acestei creații. Lipsa instrumentelor muzicale (cu excepția fluierului și cimpoiului), ritualul bogat la oficierea nunților au impus, cu necesitate, cîntece și melodii pentru joc și pentru hore. Cîntecul a suplinit lipsa instrumentelor muzicale, îmbogățindu-se mereu, chiar dacă tradiția rituală îi limita conținutul. Specificul acestor cîntece s-a păstrat, datorită faptului că nu convertesc muzical decît o anumită formă prozodică, în care predomină riguros ritmul pentru armonizarea polifoniei.

În toate cazurile, poeziile sînt cîntate de doi soliști, ajutați prin ison, de un grup vocal numeros. Prioritatea acordată lirismului melodic, deși în detrimentul fondului narativ al poeziilor, prin refrenul cîntecului și prin toate inflexiunile sugestive corale îi asigură o ritmicitate și o simetrie originală puternică. Armonizarea polifonică impune un simț deosebit al muzicalității, ritmului și simetriei.

Selecția prin cîntec a creației spirituale, poetizarea obiceiurilor, cenzura morală și simțul estetic au creat o lirică pastorală și erotică deosebită, tradiționalizînd o moștenire tracoiliră autentică, asigurînd în același timp păstrarea ființei naționale specifice.

Creația personală, înnobilită de modestia anonimatului unor rapsozi, pînă la însușirea ei de către colectivitate și convertirea în cîntec se întrezărește de timpuriu în lirica poporană aromână, în poezii erotice, inițial epistolare.

Ritmul în genere este trohaic, astfel cum remarcă Tache Papahagi: „Ca și la daco-români și aromânii au cunoscut un singur fel de vers și anume trohaicul de două lungimi de 5—6 silabe și 7—8 silabe”³.

Totodată, în lirica populară aromână apar preocupări pur estetice în imagini, comparații și chiar metafore, unele la ni-

3. — Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, E.P.L., 1967, p. 460.

velul celor întâlnite la poeți de seamă din literatura cultă națională și chiar universală. Astfel amurgul e reprezentat vizual printr-o imagine cuprinzând metamorfoza dintre zi și noapte, „S-mistica noaptea cu dzua“; vaporul naufragiat pradă valurilor este sugestiv comparat cu o coajă de nucă, iar iubita cu mersul ei majestuos este comparată cu o navă care pornește în larg înfruntând valurile. Aceste imagini și expresii artistice au în lirica populară și privilegiul cîntecului.

Cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dialectul și-a făurit o expresie cultă lirică și epică de prestigiu, începînd cu Mihail Nicolescu, Constantin Belimace, George Murnu, Nuși Tului, Marcu Beza, Nicolae Batzaria, Leon Boga, Zicu Araia, George Perdichi, cuprinși în antologii și chiar volume distincte.

Tributari unui bogat fond literar poporan și cult, urmașii care au privilegiul de a-și vedea — în parte — tipărite gândurile și sentimentele, omagiază trecutul, închinîndu-i această modestă antologie, pornită dintr-o conștiință moral-patriotică, pentru a nu se așterne ingratitudea și uitarea peste idealul lor de frumos și poezie.

Prin perfecționarea formei și îmbogățirea vocabularului cu expresii și neologisme din poezia cultă națională, în prezent poezia dialectală a cuprins toate genurile de poezie, chiar cele cu o riguroasă formă fixă, precum acest final de sonet:

Ca gărcine plumbul de sum coastă
doarmi fănătit că-și trapsi ruga;
fadzli, rădățini di om, adastă . . .
Nu-aflî cicior di om în calea mari,
soțli ascăpară tuț cu fuga,
mași un cine giură-arăzbunari . . . ,

nu mai prejos decît „Adormitul din Vâlcea“ de Arthur Rimbaud. Prin aceasta, se adeverește, așa cum remarca poetul homerid George Murnu, că: „Dialectul posedă calități remarcabile, o tonalitate viguroasă, originală de o profundă rezonanță

interioară⁴. Pentru a demonstra aceste idei privind virtualitățile dialectului, poetul George Murnu desăvârșește în „Tră Armâname“ un sonet răsturnat, începînd cu terțetele și numai cu două rime în loc de 4—5 tradiționale.

Pe urmele unor asemenea înaintași, precum și a unui filon poetic popular, permanent, poeții dialectali contemporani se remarcă printr-o poezie în care reflecția și erotismul îmbracă o formă și tonalitate influențate de poezia națională, fără știrbirea originalității lor condiționată de circumstanțe sociologice specifice. Toți au comun nostalgia plaiurilor natale, motivul mioritic, sentimentul originii și al necesității luptei pentru păstrarea nealterată a structurii etnice.

ATANASIE NASTA

4. — George Murnu, *Bair di cântic Armânescu*, 1931, p. 6.

NOTA

Lipsa unei norme ortografice oficiale precum și lipsa unui consens al filologilor dialectali în această problemă au impus adoptarea ortografiei stabilite de Tache Papahagi, încă din 1922, în prima *Antologie aromânească* și ortografia folosită de George Murnu în 1931 în *Bair di cântic Armânescu*. Poeții din prezenta antologie optind fie pentru una, fie pentru cealaltă din aceste norme. În raport de norma adoptată și-au făurit ritmul și rima. De altfel, deosebirile nu sînt esențiale și nu influențează lectura poeziilor.

Tendințele sugerate în scrierile lor, încă din 1809 de către Gheorghe Constantin Roja, la Budapesta și în 1813 de către Mihail Boiagi la Viena, îndreptățesc folosirea numai a alfabetului latin. Împrumuturile de vocabular grecesc, survenite ulterior formării graiului românesc comun, supuse procesului de asimilare, nu au făcut necesară folosirea literelor grecești.

Fenomenul palatalizării consoanelor L, N și V cînd sînt urmate de vocalele I și E este arătat prin semnul diacritic — și '.

Am păstrat apostroful acolo unde el marchează elipsa unei vocale în cazuri excepționale, regula rămînînd, în ce privește trăsura de unire, cea oficială din scrisul literar românesc.

Întrucît palatalizarea, frecventă în graiul străvechi, nu a modificat sensul cuvîntului, la un grup de poezii nu am fo-

losit semnele diacritice; lectura atentă și simțul ritmului vor regăsi intonația firească a cuvântului.

Adevărul, în ce privește rolul scrisului în dialect, este cel arătat de Mihai Eminescu, în cugetările sale, pentru întregul grai românesc:

„Limba română de aceea s-a depărtat și s-a muiat așa de tare pentru că așa de lungă vreme nu a fost scrisă. CONSISTENȚA unei limbi începe cu scrierea ei.“

Pentru facilitarea receptării valorii artistice, la unii poeți, am alăturat transpuneri în limba literară.

S-a impus folosirea unui glosar numai la poeziile în dialectul meglinit. Pentru unele cuvinte specifice din dialectul aromân cititorul are la dispoziție dicționarul acestui dialect, opera lui Tache Papahagi.

Greutățile materiale întâmpinate sînt recompensate de împlinirea unei îndatoriri față de unii înaintași care nu și-au putut tipări frământările poetice. Fie ca această modestă inițiativă să constituie un îndemn și o speranță, că indiferent de vicisitudini, scrierile meritorii, în dialectul aromân, nu vor fi uitate.

ATANASIE NASTA

Mihail Nicolescu

1835—1865 — *Tirnova—Iugoslavia*

Adevărul exprimat de Nicolae Iorga: „Cîntecul e călăuz și tovarăș, care merge el înainte și face ce vrea din ce vine după dînsul“ (*Istoria literaturii românești*, vol. I, 1925) se adeverește pe deplin cu soarta primului poet cult Aromân, Mihail Nicolescu. Fără cîntecul poporului, poezia sa ar fi fost pierdută.

Numai datorită cîntecului popular și patriotismului manifestat de I. G. Massimu, în inițiativa întocmirii unei gramatici pentru frații din sudul Dunării, folosind ca material dialectal demonstrativ cele patrusprezece poezii ale poetului, acestea au putut fi păstrate și cunoscute. În ele freamătă sufletul unui tînăr entuziast, romantic, vibrînd la unison cu spiritele din nordul Dunării, la comemorarea marilor evenimente premergătoare Unirii: „Chora la Unirea“ și „Spune-mi bre gioni“ erau însușite și cîntate cu mîndrie oriunde aromânul se simțea la el acasă.

Dialectul aromân, format pe deplin în ce privește ritmicitatea, prin cîntec, la vremea aceea, rămînea dator încă rimei și vocabularului poetic. Conștient de aceasta, poetul folosește cu succes neologisme din poezia cultă a vremii (Alecsandri, Bolintineanu) și unele grecisme. Lipsa unei ortografii pentru dialect adecvată expresiei poetice a fost depășită datorită unui simț innăscut al armoniei. În poezia „Flori de Macedonia“ pri-

mul vers al fiecărei strofe este format din repetarea aceluiași cuvînt:

„Foculu, focu, foclu
mi-arde ca ma multu
cîndu inima ini plîndze
di loclu ameu vrutu“ . . .
Imnu ș-immu, imnu ș-immu
ș-tot nu-ni aflu locu . . .

Cu mult mai tîrziu acest procedeu al repetiției a fost folosit cu efecte de excepție în lirica bacoviană.

Pe această cale, omagiem amintirea poetului Mihail Nicolescu, asemenea lui Vasile Cârlova, apariții luminoase dispărute timpuriu din literatură.

Mihail Nicolescu rămîne în istoria poeziei dialectale un pionier cîntat de popor, și înnobilit (în mod paradoxal) prin anonimat — pînă la apariția prezentei antologii.

SCLAVULU

Spune-nî, bre gione, ocîiul de-amură
ți ești tine un Armânașu?
Budzăle-aroșe, mușata-ți gură,
s'mi alași 'nă oară dulce s'li bașu.

Nu știu, bre gione, di cîndu tine,
ti vidzui prota, greu lîndidzii,
de-atumțea somnul fudzi di mine,
ca țeara, gione, ah mi tuchii!

Îțido lucru ț-il liau tru mîină,
tot fîi si pari că-i mîina ta
și-atumțea lăcrăni ca dit fintîină
cură, bre gione, dit geana mea.

Haide, bre gione, preacli s-nă fațim
un trup și-un suflit doi_i s-avem,
aestă bană doi_i noi s-u treațim
scafa di moarte doi_i s-u bem!

Țe easte gione, aistă țățearē?
Ocliul di 'noară că țe-l aplicași?
Ah, n-ai tri mine, n-ai vărănă vreare,
fudzi, fudzi, m-alași, mi vătămași?

— Ascultă ghine, feată mărată,
știu și cunosc, tră mine ai dorŭ,
ți s'fac, sclavu escu, inima-i dată
jurai pri cruce altei amorŭ!

Aestă easte a mea tățearē
și ocli dinoară tra țea-li aplicai,
De-ațea tră tine nu-am altă vreare.
Ma știi, țe, soro? Frate s'mi ai!

CHORA LA UNIREA

Principatiloru Rumania și Moldova

Rumân mine, Rumân tine
țe vrei frate ca mai ghine?
Legătură mai mușată
ca di 'nă mumă și tată
spune-ni vrei tini să ai?

Tine gioni, mine gione
fruntea mea di Macedone
poartă ocli țe tucheaști,
barbaru țe nă mutreaști.
Pri minduiri ninca stai?

Scolă-ți caplu, lăile gene,
o, Rumâne Moldovene,
dă-ți ureaclea și pri-aoațe
S-avdzi ș'tine dulțea boațe
ți nă dzăte că him frați!

Boațea aastă di iu vine
țe străbate calde sine?
Avdzi !ninca murmuredia
Rumânia s'vă bănedia
fiți un trup, nu v-alăsați!

Stai o boațe, nu ti duțe
vearsă, vearsă balsam dulțe,

inimile sînt vîrtoase,
di Roman a noastre oase,
vino în al nostru choru!

Vin, Rumâne Moldovene,
cu fete Macedonene
S-învîrtim 'nă choră mare,
s'băgăm frică, tremurare
la ațeli țe nu nă voru!

Nu puteți? Tiva nu-s fați,
Chorlu-a nostru tot nu tațe,
cintăm cintec de unire,
nu e somn, nu-i adormire.
Boațea dzățe că him frați!

Dați, o frați, dați cu puteare,
arsăriți feati cu vreari,
fățeți loclu s-scătândia
S'nă băneadză Rumânia.
Him un trup, nu v-alăsați!

PITA

Scoală-nveastă, scumbuseati
ună pită s-adărăm
dzăse soacra, hărăsia-te,
tora nu mai tremurăm,
gionli vine astăseară,
cu pîradz în pungă plină
ma și noi lipsești-achara
si-li dăm pită si-li dăm vinu!
Cătu trapse el lăiață
pritu xeane, amaru focu
nu putea s'gustă dulțeața
țe s'li acață și-a lui focu!
Du-te, țearnă-amu fărina,
s-u frămînți cu mîna ta,
s-mîncă pită di Calina,
s-dzică, bravo-nveasta mea!
Oauă ca ma multi bagă,
bagă, ca ma ghini trei,
peturlu licșor să s-tragă
și să-s facă cum îl vrei!
Frămită aluatlu ghine
să-ntindz peturili tuti,
pi spanacu așeadză ghini,
bagă untu cîtu s'poți!
Pînă lucrul s'bitisești,
io-n cireapŭ focu v-adaru
de pre-apoia ti-alăxeaste
ca să-ni hii Mărgăritar! . . .
Pita s'fați, dada bună
în cireapu pita aruncă;
Gionli vine, tuț se-adună
pi charauă mare stau.

Cu charaua lorū ȝea mare,
cu bŭșeri, cu diznirdări,
cînd cu ună intribari,
cînd, cu multi, alte-ahtări,
Țe s'vedzi! Mare distihie,
si-ntinde un mari fum,
tu cireap și tu sinie,
pita, pita s'feăți scrum!

Vasile Muși

15 martie 1895—29 noiembrie 1961

Originar din comuna Pleasa — Albania, după absolvirea liceului român din Bitolia, a emigrat în România, înrolându-se voluntar în armata care lupta pentru întregirea neamului. Studii superioare juridice la Universitatea din București, a profesat, în mod strălucit, avocatura. Paralel, prin „Tribuna Românilor de peste Hotare“, peste zece ani, începând din 1924, a însuflețit mișcarea culturală aromână și a dat impuls unui patriotism virtuos, culminând cu activitatea sa de promotor pentru colonizarea și stabilirea în țară a Românilor de peste hotare.

Poezia sa atinge cea mai înaltă cotă prin investitura cîntecului. „Rufei Căzura“ alături de porunca din „Părinteasca Dimindare“, a cunoscut cea mai nobilă putere de afirmare a revoltei împotriva asupririi străine, prin cîntec și ritm bărbătesc.

Opera sa poetică, în total cinci poeme (dar cite pierdute ori uitate datorită exigenței sau peregrinărilor?), au fost publicate în revistele vremii. Substanțiale în fond, perfecte ca formă, relevă un simț al simetriei și muzicalității, puternic și autentic.

„Sclavul“, — haiducul întemnițat —, e un poem antologic în ce privește această temă de baladă. Expresiile populare, imaginile sugestive, versul lung, perfect cumpănit, cap-

tivează prin accentele de revoltă legitimă a libertății încătușate.

Fondul de tradiții și obiceiuri ca și pastelul, contingente cu lirica coșbuciană, dau un colorit specific celorlalte poeme, autorul lor situându-se ca valoare alături de ceilalți poeți dialectali și, oricum, ca promotor de poezie cultă în ramura Românilor Fărșeroți.

TRU AMURGIȘ

Soarli cald și-nvilicios
S-duse și-el ca s'tină,
Chipurli se-avd sus și-nghios,
Picurarlu hârios
Angană oili s'tină!

Di pri case cu găleți
Ies ș'lu așteaptă-n cale ...
Cloputile di birbeți
Bat anarga ... Drațli iedzi
'Ncalică pri niale.

Furcă, cheaptini arăzboi
Tac tu-aistă oară,
Cu stulie soi di soi,
Featili se-andreg și -apoi
Intre-apă ies pit hoară.

La ună soață-agiurse ună
Și-li greaște dit ubor . . .
Și tut mai multi dipriună,
Ca lăndărușile se-adună
Cum și-au adrată zbor!

Mămăni a lor tut li vărghese
Mult, eali s'nu se-amină,
Le-ascultă; „ghine“nise grăiesc,
De-apoia tuti le-agrășesc,
Cind sintu la fântână.

Ghiumi di ghium se-arădăpsesc,
S'di jocuri se acață,
Cintă, arid și s'pîhăesc
Și ca mirgeani arușesc
Di joc și di ghineață!

Ficiorli di sivdaia lor
Dipu nu li-acăță loclu,
Tut caftă s'intră ș'eli în cor
Să alăxească vărni lai zbor,
Ca s'poată s'vearsă foclu!

SCLAVLU

Cind avdzi, te-arupe mila . . . ahtare di giunar
țe lăhtârsea dușmanli cu greaua lui nutrită,
El, capu-armătuladzlor, virtos ca liundar
s'lu vedzi-ncărcat di hiare, tu hapsea țea lăită!

Văltur țe bana-li toată pit munți și circilie
purta giunamea-aleaptă a codrilor șaini,
s-agiungă azi tu chisă și s'moară di ciudie,
di dor di padea veardi ș'pădurili di chini?

E singur ca-n murmintu, pi astăliata-li față
sudori di moarti-li cură, di pōnu fărmașos,
măratlu, vrea s'li așteargă, ma cu gileati-acață
șingirili s-asună și brațili cad 'nghios!

Curmat fără nădie, mutreaști de-anvărliă
și-adastă, tut adastă s-arsară gionli a lui
șingirili s-arupă și hiarli s'li diñică,
ma tu budrumi-arațe, ni om ni pușpur nu-i!

Di ahântă dirinare, ca un stihiu turbat
aurlă dzuă ș'noapti și bușurle își strîndze
pin'cărnuță-li si talie ș'di cheptu-li aspumat
se-analtă-agalea aburi și focu-li si astindzi!

„Ah, brațe fără besă ș'voi blăstimați mini
cum vă chiru putearea și namea di unoară?
Tu loc di-asimicadză, șingiri di pângini
v-astulisescu ază și muhla va s'vă cheară!

Voi stați mărmurășite ș'sclăviția arăvdați
ma dausprați di inimi tu cheptu va să-Ți crească
ca s'nu me-asvingă Harlu cu laile pidhimați
ș-dușmanili di hiare țe luară s'rudzinească!

Zăn-zângăr eali-asună și-aistă boațe-a lor
cu noima-lei di jale, ca erma cucuveau
agoȚia va se-astingă, va treacă și-aist nor,
ș'năpoi va s-ies tu munte să-ni vedu fălcarea meu,

Pilați dit giuname, năpoi va Ți-adun,
nu va mi-ncapă locu să-ni spun fărmați-ameale,
'nă etă nu-Ți agiundze, mărăzile să-Ți spun;
S-ieșiarim ninca unoară . . . Bobo! Lăi Dumnidzale!

DZUA DI SĂRBĂTOARE

Cămbănilii bat . . . iar boațea lor
Acliamă la-nclinare,
Întreaga hoară-i pi cicior,
'Nchisescu Țic și mare!

Tuți s-anviscură ca pilați
Tu străniu di sărbătoare,
Alasă gionli armătuladzi,
Ca arăchiți di soare.

Cu cheptu larg și pultăroși,
Caleși, aroși tu față,
Livendz și-analți ca chiparoși,
Vinoși, împliniți tu brață!

Ca di șain i ocliu alor,
Imnaticlu maș hari,
Iar celniclu ligat tu zbor,
Stă-n frunte-ali fâlcari.

Ca div alghit, di aņi curmat
Di multă minduire,
El calcă greu și scuturat,
Sirin, făr' di cărtire.

Tu munte 'nsus, pi la cășari,
Adastă picurarli
Pi ninga foc, tut spun hăbări
Ș'cu chefe-arid giunarli.

Tut ma ciulesc, pină asun
Tufechile în hoară,
Din padi-arsari cîte un
Și-amină și-el nă oară!

Am tora s'vedz pi-armătuladzi,
Să-li vedz di mână-n cor,
Cum se-anvârtescu miracladzi,
Cum fringu mesca lor!

Aușli tuți pi-aradă stau
Și mutrescu-aleapta fară,
Cu lăcrăni maș ghineți lă dau
Și-li bașă căti-unoară.

Ca di zălie și-alor foc
Tu cheptu lă si-aprinde,
Pe-agalea intră ș-eli tu joc
Și-l tragu hurolu 'ninte.

Ca di nă parti featili
Se-ntrec năsi cu hare,
Nu-i om s'lă veadă niatili
Și s'nù cadă lăngoare!

RUFEI CĂDZURĂ

Rufei cădzură niți di ori
Pi-a noastri scumpi vlahu-hori
Si niți di ori di-a noștri frați
Aflăm pit căl'iuri vătâmați
Nămal, agiundze! Hai sculați,
Voi gioni ficiori.

Păn' cînd va stați și s-arăvdați
Plini di pumoaară încărcăți
Lăețli aiste ți trădzem
Și bana moartă ți duțem,
Că țe să stăm cînd ș'noi putem,
Bre gioni feciori.

Cum? Nu-aveți sindzi-n vini voi?
Nu hiți Romăni, nu hiți ca noi?
Atunția cum di v-alăsați,
Di tuți dușmați s-hiți călcați,
Ia luați-vă armele sculați
Ș'viniți cu noi.

Va s-alăgăm pit munții tuți,
Va s-him di ploi ș-di vimt bătuți
Ma cînd va s'grim al nostru zbor
Va s'hibă sfulg cădzut dit nor,
aistă-i bana di ficior,
Așe vrem noi!

HUROLU FĂRȘEROTESC

„Ia, năpoiți, ia năpoiți
Că vine oara s-trădzem corlu“!
S'livendzili tuț se-andreapsiră
Mulierili curmară zboru:
„Ia năpoiți, ia năpoiți“!

Pe-anarga celnicu l'i-u dzățe:
„Hai ună veară ș'trei stâmăni“.
Tut anvărtind a lui șamie
Alanți l'i-u tal'ie cu udie:
„S'umplură munții di romăni“.
Pe-anarga celnicu l'i-u dzățe!

Un după-alant ca pășiladzi
Trec celniți cu săltănată
Ș-purnesc un cântic di giuneată,
Mulieri, feciori di mâni se-acață
Și iaua-n cor, fâlcarea toată,
un după-alant ca pășiladzi.

Niholu treațe piste văliuri,
„Hai, ună veară di trei meși“.
Di doruri inimli se-aprind,
Văzescu plaiurle dit Pind,
„S'umplură munți de-arbinesi“!
Niholu treațe piste văliuri!

Nicolae Babu

26 octombrie 1901 — 9 iulie 1967

Născut în comuna Dișnița — Albania, după absolvirea Liceului român din Salonic emigrează în patria mamă unde urmează cursurile Academiei Comerciale din București.

Faptele vieții și opera lui Nicolae Babu sînt timpuriu marcate de o exemplară conștiință patriotică (în 1916 se înrolează voluntar, copil de trupă, cercetaș în cadrele armatei franceze aliate, în liceu organizează printre conaționali memorabile cenacluri și reprezentări artistice mobilizatoare, cu piese proprii), de-a lungul existenței sale neabdicînd niciodată de la datoria pe care și-a asumat-o, aceea de a cultiva prin scris în conștiința contemporanilor mîndria apartenenței la o națiune nobilă prin idealurile de libertate, tradiție de luptă împotriva oprîmării, caracter moral. Rămas toată viața cu nostalgia scenei, concepe și realizează în cea mai mare parte o trilogie dramatică reconstituind epopeea de luptă și supraviețuire a românilor din sudul Dunării, prin evocarea a trei mari momente din istoria lor: *MARUSA* (viața și lupta românilor fărșeroți împotriva împilării otomane), *DHISPOTI* (lupta împotriva tendințelor de deznaționalizare), *TURNATA* (etapa revenirii în patrie).

Pentru Nicolae Babu scrisul nu a fost exercițiu ocazional, practicat intermitent, ci credință onorată cu pasiune de zi cu zi, rațiunea sa de a trăi. Opera sa, unică prin amploare (poezii, drame istorice, comedii de moravuri), scrisă în întregime în

versuri perfecte însumând sute de pagini, aduce în istoria scri-
sului dialectal pe lângă un patos dramatic inedit, o deschidere
amplă a versului (14—16 picioare), imagini viguroase, marcând
o personalitate puternică înrudită pe anumite coordonate cu
Octavian Goga. Poemul *O NOAPTE PE TOMOR* rămâne re-
prezentativ pentru originalitatea poetului, înălțimea ideilor,
și forța viziunii sale artistice.

AVDZĂ-ŃI PLĂNGU-A MEU, O DOAMNE!

Scăpirați voi niori din dzeană!
Scăpirați! Bumbunidzați!
Cu rufeili-a voastri, rană
Pisti loc voi alăsați!
Pe-a mea hoară, tiș ca șopot
Lăsați lacrimle s-vă cură,
Că di când nu si-avdi cloput
Giocu ș-cânticu chirură.

Cucuveauă blăstimată!
Noaptea tută s-nu-ai răpas!
Boațea ta, din casă-n casă,
S-da la ȋic ș-la mare glas.
Că s-aproachi oara s-chiară,
S-fugă di-t aisti locuri,
Tuți ațeli cu straȋi albi
Ți bănau cu cântic ș-giocuri.

Voi păduri di bradzi ș-lianură!
Trupu-a vost nu v-ahărdzeaști!
Di când s-dusiră cupiili,
Săndzili vă putridzaști.
Nu-avdzăți cânticu-a birbilii
Cùm cu dzua ma si-astindzi?!
Nu vedeți ș-apa di-t răuri
Cum ca lacrima s-aprilindzi?

Maș năpărțiți s-trag asvara!
P-iu pășteai nă oară niali,
Tu loc s-ț-iasă căni dininti,
Ază-agrimea ț-iasi-n cali.
TI-ațea, Doamne Dumidzale,
Avdză-ni plângu-a meu ț-ț fac:
Fă ca ș-oasili di-t groapă
Ațelor ț-ț di mult tac
S-nu-arămână tu-a mea hoară
Făr di strănipoțli-a lor!
— Că nu-i rănă ca ma mari
Când cu xenlii morțili mor!

S-NU PISTUSEȘTI, O MOARTE . . .

Fudziră! . . . Hărăsea-ti o moarte, hărăsea-ti!
Disclidi laia-ți poartă, că ază, sănătați,
Virdeață, poñi, lilici va s-cadă tu-a ta mână!
Acțeamă-ți Soia-ntreagă, acțeamă-țu ca s-țănă

Pi-ațeli ți nu vor s-intră tu casa-ți muhli dzătă,
Tu casa ta d-iu vroară nă boați nu-i avdzătă!
Ti ved, afurisită, cum gioți ș-cănți di harauă;
Ti stulisești tu nali tiș ca nă-nveastă nauă,
Ș-aștepți ca s-badzi cărunli, cărunli-ți afumati,
Cu mâna ta lăvoasă, pi frunțili curati!

S-nu pistusești, o moarte, că ai s-nă seți fântăna
Cu gura-ți farfañiacă! Nu duți dor Rămăna
Ți-ațeli ți vinu cu tini, că vatra l-iasti plină!
Tuți norli di pi lumi, a soarelui luñină,
Cu trupu-a lor cătrani n-o s-poată ca s-nă chiară!
Nă șcambă-arucutită tu vali n-o s-aspară
Pi-un munti-analt di șcambi! așă că ș-rămănamea,
Tu-aistă mintireaști ș-tu alti hăliuri, namea
Nu va-ți si-astingă vroară! Fumealea-alei i mari!
Ațel ți-i fapt s-alumtă, di moarti nu si-aspari!

DOR DI VRUTĂ

Călduroasă, mult mușată ira dzua hrisusită,
Când ti cunuscui pe tine, flitură di primăveară,
Cu-a tău per, galbin-flurie, cu cusita-ți displită,
Cu-a ta boațe ca di anghil — când cântași pi ninga seară!

Di-t minuta hărioasă, eu ti-avegliu cu foc mare,
Cum si-aveagle cu-ngătane scumpa oclilor luînă!
Vreau ca s-mor pândar ti tine — ş-până când va s-am suflare
Perlu-ţi galbin ca fluria tută eta vreau s-mi-avină!

NEADZĂ NOAPTE

Neadză noapte-i! Doisprădzaŧe-asună satea di pi mur.
Nu-am vărŭ om pi ninga mine. Nvine s-plăng, s-ghilesc, s-aur,
Că di-nsus, di pi dăvane, ņi si pare canda-o s-cadă
Pi-ameu cap nă grendă mare! Nu-am ni tată, niŧi dadă;
Nu-am vărŭ soŧ tu-aestă oară, să-li spun hala ŧe mi doare,
Să-li spun inima-ņi mărată cum s-tuchiaŧte di-arăvdare.
Tut ŧe s-mină pi tut locu are drepturi, are ş-numă;
Maş pi mine nicuratu caŧă de cu viŭ s-mi sgrumă!

Scapiră! Ma bumbuneadză! 'Ntreagă trambură-amea casă!
Dhemunu cu-a lui fumeale, di sum loc caŧă ca s-iasă!
Trag pirdeaua la nă parte ş-liau ca s-ved puŧăn afoară:
Piste tut iaste-ntuneric, ploaia ş-vimtu zur te-asboară.
La viŧini nu-i nă luînă; pi-t sucăchi nu treaŧe om:
Ncasă, ici ŧiva nu se-avde; până ş-muştle tute dorm!
Mi frămit, n-am arihate ş-somnu nu vrea ca s-mi-acaŧă.
Lumea tută aestă noapte vrea s-u string tu-ameale braŧă!

UNĂ NOAPTE PI TOMOR

fragmente

Pi chipita di munte, pi capu-ali Dodoni,
Pi-ațel Tomor iu-altoară păpânlii si-nclina,
Mușat și-analt ca bradu, liundaru Toli Cacioni
Cu ceata lui din țeruri ca anghil dipuna.

Tu-aistă noapte, luna, di steali-anvirligată,
Cu ocliu-a lei — cândilă — pi loc luñina calca;
Ș-birbilu, cu-a lui boațe di mușuteți-ncligată
Cânta ahânt cu piră, di-nvia pădurea ș-valca!

Părnare, zadă multă, giuneapini adunară,
Ș-când stogu ira etim apreasiră un foc,
Di s-luñinară munțlii, și-a cânticului li-u luară,
Ca s-nu cuteadză-agrimea s-se-aproache de-a lor loc.

Grămedzli se-arăstoarnă! S-cutreambură tut locu!
Murmințli disclid poarta ș-pitrec pi-a lor fumeali
S-lia parte ca nă oară di-avrigăra di focu
Iu si-nclina păpânli-nviscuți tu strañi nali.

Aușlu Pind ascultă! Murava-i aspărată!
Moscopolea dișteaptă pi Șipisca-a lei sor!
Tuț vulturlii di Lunca ș-di Grabova șuțată
S-duc Gramoste siși dzacă ți-s fați pi Tomor!

Cu vuzvale ș-căciube Băiasa i-ncărcată
Di-aușu Pind, s-li-arucă tu-Amarea blăstimată,
Talazili să-li pingă, s-u-ameastică, s-u bată,
S-acăchisească Roma că-i dada mult căftată!

Aua, l-aist foc mari, tuți morțlii si-adunară,
Tuți gionlii și-alumtară ti fară ș-ti tiñie;
Pi capidan Cacioni tu measi lu băgară
Ș-di-t gura lui vrea s-află di si Dodona-i vie.

Un semn Cacioni feați, tuți se-aștirară-mpadi;
Cu boațea lui — cilechi — el greaști: „Frați Rămăni!
Tomor tu-aistă noapte, și-Ațel di-Analt nă deadi
Iznă, ca bārli tuti, nipoți și stripăpăni,

S-vinim aua, tu casa a marilei, prifteasă,
Ca s-u-ntribăm pi năsă di fara Rămănească,
S-nă dzăcă cu-a lei gură, cu limba-a lei aleasă,
Di si va-s vină Roma tu munțli-a noști s-domnească!

Tu munțli-a noști iu iți cupaciu ș-ari murmintu,
Aua iu iarba tută-i udată di-a nost sândzi,
Aua, iu tuți u-așteaptă, iu-adastă apa, vimtu,
Iu „Terra Valachorum“ al Cezar ș-Pompei plândzi!

Știu vâliuri, păduri, dzenuri, pădini, fântăni, arăuri,
Cât sândzi, căti lacrămi vărsară-aua Rămănlîi!
Știu pulii, Plasea tută, că-aua iu-ira maș hăuri,
Rămănu ti-a lui casă s-bātu cu tuți pângănlîi!

Și-aistă fu itia di v-aclimai auați;
Că până ș-numa noastră di năși iasti-avinată.
S-u parcăsim Dodona s-nă spună cu-a lei boați
Di si pi-aistă lumi avem ș-noi dadă ș-tată!“

... Un fum lai ș-gros si-analtă. Țiva di foc nu s-veadi;
Tuți gionglii s-lia di mână și-așteaptă semă si-s facă:
Nă ploaie di cinușă pi capitli-a lor cadî;
Sum năși trambură locu! Birbiliu lo ca-s- tacă.

Di-t loc iasi Dodona, cu perlu-a lei alb-cair,
Cu fața-li sufrusită di nîlîli di ani,
Pi-t mîni treați mărzeali di bană — un lung bair,
Ș-mutrita li-arămăni pi-avdzățîli capidani:

„O, suflîti di anghili! O, fără vluvîsită
Ți-arăspândit haraua ș-ghineața pisti loc!
Di-aseti xenili creapă c-aveți ună ursită,
Nă miră țî vă scrisi s-bănați cu cântic ș-gioc!

Știu doru țî vă pimsi s-viniți tu-aistă noapti
Să stați tu casa-nî ermă, di oameni agrășată;
Armătuladzi cu-anami, cunosc a voasti fapți!
Ti cruți ș-ti tinie mult aveți sândzinată!

Ațeli țî vă vindură, o, capidani cu-anami,
Ș-țî vă chisară mînlî ș-cicioarli tu pădrumi,
Îra di-ațeli țî vrură ca-nvdzăta Armănamî
S-nu scoată capu vroară! S-se-astîngă di pi lumi!

Nu, fara voastră-avdzătă nu moari! că li-i dată
S-băneadză ca nă doamnă tu Pind, Olimp ş-Tomor!
Ş-va-s veadă mult agonia zulapea blăstimată
Că tu-armăneştli locuri maş Roma ari zbor!

Turnaţ-vă gioni cu-anami tu-a voastră casă mută!
Că dzua mult căftată ti cari plăng rămănlîi
Si-aproachi, ca nă doamnă, tu nali înviscută,
Nchisi s-lă-ndreagă casa, s-lă vindică tirănlîi.

Tut năsă va să scoată di-t groapă-a voastri oasi,
Ş-cu vrearea a lei di dadă cari-şi cunoaşti hiliî,
Va-s caftă ca-s vă ducă tu munţi, la-a voasti casi,
La-a voasti hori muşati iu cântă maş birbilîi.

Ficiorli-a meli, turnaţ-vă, că boaţea ți dişteaptă
Tu Pind, Olimp, Murava ş-Tomor pi strănipoti
Si-arăspândi ca vimtu, ş-cu nearăvdari-aşteaptă
Ca-s vină dzua mari s-vă cântă pi voi toţi!

Ş-atumţea nu va-s poată văr xenú s-vă fură somu,
Cu limba lui di şarpi, că hiţi di-a lui păpăni;
Că Roma, dada noastră, ari s-pitreacă omu
Să li dzăcă ți-ari s-pată ma s-fură pi Rămăni.

Dodona, tu-aistă noapti la tuţi vă feaţi vrearea
Ş-vă gri cum grea ş-altoară la alţi, pi ninga foc!
Turnaţ-vă hili acasă! Mutaţ-vă minduiarea!
Că Rămănamea vroară n-o s-cheară di pi loc!

... Si-analță piră mari! Dodona-i nividzută!
Giunamea, bării, bării, tu foc-neuniat di fum
Iși scutură chiderli cu cari fu bătută,
Tu bană ș-după moarti, ca s-ardă tuti scrum.

Ma ninti ca hărăvia pi munțli Pind si-s veadă,
Ma ninti ca birbilii s-disclidă gura lor,
Hărioși la țer si-analță al Toli Cacioni ceată,
Di-ațeali ți vidzură și-avdzără pi Tomor.

TIȘ CA MĂNI...*

Picurar! Di când i lumea, di când Plasea puili ti feați,
Peana ti ți u-ai smărvită? Boațea ta ti ți-i arați?
Ti ți, când asboiri, ocliu cătră-nghios și-nerufuseaști?
Pi la soia ta ai spusă di si văr dor ti tucheaști?
Nacă puili-ți, picurare, văr lai vultur ț-li fură?
I că nacă -a tău cuibair văr vimt zur l-u surupă?

Nu jilea, o picurare! Di-a ta tihi nu ti plândzi;
Că furtuna când s-dizleagă soi di soi di oarbiri frândzi.
Năsă nu știe s-aleagă; alei ut ți l-iasi-n cali,
Bradzi, lianură, schini, lilici, li suflă tiș ca pi pați.
Pi iu treați, li-arăsești s-nu-arămână pi cicioari
niți-un hir di iarbă veardi; — Pi iu treați, Plasea moari...

Nă-i scriată, picurare, nu s-avem maș gioc ș-cântari!
Oum li hunupsim pi buni, așă s-hunupsim ș-pi-amari!
Nu him fapți pi-aistă lumi s-avem bană nicurmată;
Când ti minduești ti ninti, minduia-ti ș-ti turnată!
Lasă ponda-nvirinari! Agrășea pi-ațeli chiruți!
Tiș ca măni, picurare, va s-ai alți puili ca ma vruți!

Nicolae Caraiscu

9 ianuarie 1911 — Veria —
20 martie 1969 — Constanța

După primele studii la liceul român din Salonic-Grecia, în anul 1927 a emigrat în țară unde a terminat Facultatea de litere și filosofie la Universitatea din București.

Într-o creație limitată la treizeci de poeme în dialect, datorită unei exigențe poetice riguroase, durerea filtrată în poezie a devenit o confesie intimă și elan patriotic.

Poemele „Armatolul“ și „Icoane Armănești“ îi îndreptătesc publicarea alături de cei mai de seamă poeți dialectali. Poezia sa intimistă cu expresii străvechi și adaptări firești de neologisme din graiul național i-au creat popularitatea și simpatia printre iubitorii de frumos și poezie.

Transpunerile sale în dialect din lirica lui Eminescu și Octavian Goga constituie un exemplu demn de urmat, în activitatea de cunoaștere și popularizare a poeziei naționale, printre aromânii de peste hotare.

TOAMNA

Lindăruși bair,
Di negură cair
lăiaști mai mult,
minduit ascult,
pușpurat di șopot,
di cîrvăni aropot,
clopot di nîliori,
frindza pi cărări
galbină se-aștearnă,
streaħa tut ințearnă!

Chicuti di poaie,
ca uhtat di maie!
cad pin' niadză noapti,
platanli în șoapti
pling cu dor de-adoară,
toamna vine-n hoară.

Plingu cu dor di-adoară
platanli în șoapti,
chicuti di ploaie
si-avd tu niadză noapti,
ca ulitat di maie!

Streaħa tut ințearnă,
galbină si-aștearnă
frindza pi cărări,
di cîrvăni aropot,
pușpurar di șopot,

minduit ascult,
chicuti și-uhțări,
Laiu e tot mai mult
a niolor cair . . .
lindăruși bair!

POETUL

Sunt singur, cum vedeț, pri lumi,
scinteli di foc purtat di uragani,
sunt frîndza zvinturată fără numi,
măratlu niel țe-l feată oaia tră curbani!

Sunt vecliul mag în lumea-aestă noauă
țe-alagă și citeaști bana-n steali,
sunt cîrciliu di munti-ncurunat di neauă
în nopți nidurniti și dzăli tut mai greali.

Sunt cîntic di fluiară, sunt calda diznirdari,
sunt chicuta di ploaie, a izvurlui mîslati,
sunt lacrima amară, sunt lacrima di vreari
criscut ca picurarli tu munți, nu tu palati!

Ca vergura curată, ca apa dit fîntînă,
cu inima, mărata, ca lacrima di-aroauă
țe cadî dimineața ș-lilicea aruvină,
sunt izvuru ți treați curat pit piștireaună!

Sunt sfulg țe nu se-astindzi în dzărli furtunoasi,
sunt vatra părintească, străbuna dimindari,
sunt liva niurismată în serili avroasi,
sunt fara armânească, sunt grailu țe nu chiari!

ICOANI AROMĂNEȘTI

Niho di cimbăni,
di cali lungă curmată cărvani
tu munți trec fumeli armânești;
Viniti zări,
avroasi cărări . . .

Zilia ti lia la munți cînd mutrești,
țe viardi i dzeana
vigliată di chiñi,
di steali, di lună, aclo-ñi easti bana . . .

La minăstir,
tătearea-i mistir . . .
amnat, avrinos, tut mai bati cîmbanea,
tu misihori,
parei di ficiori
la moabeți tut se-adună.

Sub streaha di meru
în noapte mi cheru,
cînd radza di lună
cu teali di-asimi,
munțli,
pădurea
și hoara-ncurună!

ARIULU

Ariu cu undă di cristal,
cîntînd dipuni la vali,
asimi poartă al tău val
și-ai grîndinati beali.

Înternu-ariu, hiliu, di nior,
ariu țe vini dit munți,
cu tini porți neastimslu dor
ș-di ani mirăchi ascundzi.

Străbați pădurea di smarald
ș-cărări înghiliceati,
la tini vinu, cînd easti cald,
țerghi, niali insitati.

Cînd cadi seara ș-mini vînu
și stau pîn' niadză noapti,
sub streaha-avroasă, ațea di chină
și-ascult durute șoapti.

Niholu-a rifului asultam,
cîntări ca di sivdaie,
cum li avdzii cînd nîcu earam
ca zboarăle di maie!

STREAHA DEAPINĂ AMINTIRI

În noapte valea huhuteaști,
eu, pri'nă chiatră, stau sum meru
ariulu bana ni-u cirteaști
tru unda lui cînd steali cheru!

Avd, di pi streahă niadză noapte
cum greali chicutili cad
trăș cînda sint di mumă șoapti
cînd plindze streaha țea di brad.

Ca chicutili bair, bair
trec nicurmati ciltăsiri
și piste perlu-a meu, alb cair,
streaha îni deapină-amintiri!

Theodor Minda

28 ianuarie 1911 — Lugunța, Meglenia
12 septembrie 1982 — București

Românii Oașului, la extremitatea nordică și românii Megleniei, la extremitatea sudică a spațiului mioritic de zămislire, reprezintă cel mai elocvent instinct de conservare a ființei naționale. Ambele grupuri, strânse în jurul vetrelor din cel mult 15 așezări, înconjurată de munți, ape, dar și de străini, au înfruntat cu dârzenie vremurile. Românii megleniți, avînd la răsărit pavăza Vardarului, la nord munții Balcani, la sud și vest masa compactă de confrăți aromâni, au rezistat asalturilor de deznaționalizare, pînă în zilele noastre, chiar dacă, o mică parte, și-au pierdut credința străbună, trecînd forțat la mahomedanism.

Orgolioși în ce privește obiceiurile și graiul atît de melodos prin vocalizare, și-au exprimat gîndurile și dorurile în 94 de basme, 17 cîntece, 1 000 proverbe și ghicitori, astfel cum sînt cuprinse în monumentală monografie *Meglenoromânii*, volumul II, de Theodor Capidan, ediția Academiei Române din 1928.

Despre graiul meglenoromân, primul cercetător de prestigiu, I. H. von Hahn în „Reise durch die Gebiete des Drin und Wardar“ din 1867, remarcă asemănările cu graiul vorbit în nordul Dunării. Theodor Capidan, în urma unei cunoașteri nemijlocite, îndelungate arăta și mai temeinic adevărul privind acest dialect: „Pentru un Aromân care știe tot atît de bine aromânește ca și românește și a trăit tot atît de mult printre ro-

mâni și aromâni, impresia generală ce-i face dialectul meglenit, vorbit între ei și nemijlocit, este că el cu toate particularitățile lui proprii, care îi dau o fizionomie cu totul deosebită, se apropie când de dialectul aromân, când de dialectul dacoromân“. *Meglenoromânii*, p. 2, vol. II, 1928).

Împărțind acest adevăr ca un omagiu pentru românii megleniți, care au dat o pleiadă de învățători străluciți pentru școlile românești din sudul Dunării, considerăm o datorie morală de a cuprinde în această antologie și prezentarea unor ecouri de poezie cultă în dialectul meglenit.

Tinguitoare ca frunza duzilor de pe plaiurile însoarite ale Megleniei, poezia lui Theodor Minda este o revelație. Expresia cultă în vers clasic, armonizat atât de melodios, dezvăluie taina unui suflet și gând românesc care, pînă acum, a trăit numai în tradiția cîntecului popular.

Pentru eliminarea oricărei greutate în înțelegerea și îndrăgirea acestui îndepărtat ecou poetic de grai străvechi (pentru că nu există la îndemina cititorului un dicționar româno-meglenit) s-a impus cu necesitate glosarul prin care poetul Theodor Minda își însoțește poeziile. Arătăm că același poet a întocmit și un dicționar meglenoromân care își așteaptă editarea.

MUNTILI ZOANA

Multi vrouri vrouroasi
Pri disupră si ănșară;
Si pucată până-n vali
Omu fără di dzărdzali,
Pristi coampuri, pristi dealuri
Mirudiiă multă-n voal'uri
Si ârdică.

Puvileăști nalta Zoană
Că vrin beg cu cheptu juni,
Veara sfires picurarli',
Cărcăres prin trapuri puil'i.
Zăgrăniti di căloari
Fug lă umbră di lă soari
Oili toati.

Si coan grindina prin voal'uri
Selnic lea că să prupică,
Zoana urlă-ntunicoasă,
Lascătu că vrină coasă
Roși, fuzi că curșumu;
Breastu cadî, iasi fumu,
Ploaia pică.

Borca, etcă-u pristi zeană,
Cu bučoari și virini;
Fagu tremură din frundzi,
Și uscata cladă ploandzi,

Și si froandzi și si ștearni,
Si ul'ită, vremea țearnî
Noțî sirini.

Di pri tumbă, tumbă treați
Glasu tiinic pri sub punti;
Si răsfață prima uară
Că vrin glas di primăveară,
Și si tindi, si pridună,
Nu lă uz, lă uz coan sună
Naltu munti.

G l o s a r

vroui	— virfuri	lascătu	— fulger
vrouroasi	— foarte înalte	curșum	— glonte
si pucară	— se privesc	breastu	— ulm
dzardzali	— ocheane	etcă	— iată
puvileastă	— domină	bucoari	— vuiet
beg	— boier, beiu	cladă	— butuc
sfires	— fluieră	ulită	— privește
zăgrăniți	— toropite	tiinic	— tainic
selnic	— furios	vrin	— vreunul
prupică	— reverse		

MUNTELE ZOANA

Multe vîrfuri vîrfuroase
pînă-n ceruri se ridică,
vede pînă-n fundul văii
omul fără de ocheane,
peste dealuri, peste cîmpuri
și din văi mireasma tare
se ridică!

Stăpînește-nalta Zoană
ca un Bei cu pieptul tare;
vara fluieră păstorii,
cîntă pe vîlcele păsări,
moleșite de căldură
de la soare fug la umbră
oile toate!

Iar cînd grindina pe plaiuri
a-nceput vîrtos să cadă,
Zoana urlă-ntunecoasă,
fulgerul, țiiș de coasă,
zboară roșu ca un glonte;
Ulmul cade, iese fumul,
ploaia pică!

Iată-l, vîntul peste creastă
geme îndîrjit și tare;
fagul tremură din frunze,
putrezit butucul plînge,

se fărîmă, se întinde,
și privește; vremea cerne
noapți senine!

De pe dîmb, abia se-ntinde
vocea tainic pe sub punte,
te îmbie într-o doară,
ca un zvon de primăvară
se întinde, se adună,
clar l-auzi doar cînd răsună
înaltul munte!

COAN PRUNU ANFLOREA

Di florli albi ălu prunu
ai alb că soari az cătunu
sucacu-i strimt di lângă iaz
și flori si-ntind pân-lă pārleaz.

Si stau cu moana pri sfriel
și coant un coantic din criel
ți jalnic ăi, ți albi flor . . .

Io-ncola țer si chinisesc,
pri drumu lung și s-mi çudez;
ți buni zoali nă ghiiam,
mai buni rau și coan plândzeam!

Glosar

coan	— cînd	ăl	— este
sucacu	— uliță	chinisesc	— pornesc
meana	— mină	cudez	— minunez
sfriel	— fluier	zoali	— zile
criel	— gînd	ghiam	— trăiam

ç=ci

TITLEA*

Lîngă casa țea din chioși
Iundi vațli si prușteată
Rupi un trindafil roși
I dimneață ună feată.

Ceșma cură bistră, rați
Că un chiadini supțoari,
Umăruoați di lă prășoari
Toți si speală di căloari.

Searta coan si lasă mracu,
Veara sub un țer sirin,
Toți si dună să lea apă
Di lă ceșma din cătun.

* nume de cișmea

Cutru țină, coan ai tiinic
 Și ănzdrațili di lună,
 Tittlea singură și melnic
 Li-ndireazi „noapți bună“!

G l o s a r

valli	— vacile	searta	— pe inserat
prușteată	— așteaptă	mrac	— amurgul
i	— fiecare	zdrațili	— razele
bistră	— limpede	melnic	— cu drag
chiadin	— fir	li-ndirezi	— le urează
umăroați	— osteniți		

AURA

Șupărol'că apa cură
 Trimurol'că, ghiu răzint
 Pri lă poartă mica bură
 Chinisi pristi pimint.

Ra că spuza ănzgniști,
 Și drumacu ra ucrop,
 Prin pisoc ziti că lăfăeaști
 Coan lăzești că puton.

Sar ficori ăn doau picoari,
Brazda fuzi cătilin:
Udă-n moardzini ună floari
Și vlăcaști și un spin.

G l o s a r

aura	— răcoare	ra	— era
supărolcă	— șerpuind	ugniști	— vatră
ghiu	— viu	pisoc	— nisip
răzint	— argint	lăfești	— murmură
bură	— torent	lăzești	— se tirăște

VLĂȘEASCA

Cu coată frică ies din casi,
Si duc să ploangă prin drumăți
Și ploansu lor ăi fără loacrimi,
Prin uși și treamuri și sucați.

Bătuți, țirtați si toarnă casă
Cu moanli di sicul' lipiti,
Di scoampa cartea țeă vlășească —
Di moanți sa sufliti jăliti.

Lă gazu stins pri jimitate
Voi stați mai moadri dicoat țeru,
Cântați cu glasu slab, supțoari
An moaņi cu cartea și tifteru.

Voi toati moanți vă li spunți
An țeaști seri dunați lă-un loc,
Că nu vă lasă să-nvitați
Vlășeasca limbă, nostru foc.

Un lucru-i bun să veți ăn minti:
Voi rați di mult sirați di mumă,
Mă cmo di bucurli'ă, soarli
Din țar tupeaști rațea brumă . . .

„Tricură, moanți, chinisim
Și-n țara mumă nă vinim,
Că Vlași nă ram și vrem să im,
L'umintra nu vrem să murim“.

G l o s a r

vlășeasca	— româneasca	tifteru	— caiet
treamuri	— tinde	sirați	— orfani
sicul	— săculeț, ghiozdan	cmo	— acum
moanți	— grijă, dor	mă	— iar
moadri	— umili, cuminți	vlași	— român, valah
		im	— să fim
		l'umintra	— altminteri

IEDU

Uzoai un coantic io năfară,
Ușoai să ved,
Rau coantiți di primăveară,
Juca un ied.

Vinii să-ți coant lă ușă ubăv,
Eș di mirac,
Cu muțca mică, dinți sfitlicăvi,
Drăeșic că drac.

Și iedu vru să fugă singur
Prin ușă-n cleati,
Mă iedu-i mic, vizu un mugur
Lă niști feati.

Și melnic șa coan lă vizură
Cu ialî-n tream lă zămumiră.

Glosar

uzoai	— auzii	sfitlicăv	— alb, strălucitor
io	— eu	cleati	— cămară
ubăv	— frumos	melnic	— drăgălaș
mirac	— minunat	tream	— pridvor
muțca	— botul	zămumiră	— momit

DUȚIRI ȚN MINTI

Ram mică nu ti cunușteam
și veam Țn suflit mari dor,
plăndzeam Țn casă coan stăteam,
ram galbină, tărçam că mor!

Si di dureari că s-ti ved
călcam Țn lumi cu-n năiet;
di tunțea mari moancă ded
și mi ciudeam să no-am căsmet.

Io veam uzoat că rai tu vrin
di mult văcoat, nu știu di coan,
di coan sa stealili-n sirin,
di tunțea io la tini țoan.

Și lafur multi prin sucac
di tini eza io uzam,
tățeam și nu veam ți si fac,
di țea cu loacrim Țn plăndzeam!

Di tunțea-ni ziș să zică tot
că sȃm mai rauă din mulieri,
s-mi blastimă strădej, nipoț,
io no-am găile coan tu mi ver!

Glosar

ân — în
ram — eram
târcam — credeam
naiet — speranță
moaneă — grijă
câsmet — noroc
uzoat — auzit

vrin — vreunul
văcoat — timp
lafur — vorbe, birfă
eza — mereu
strădej — străbunic
găile — grijă

Dumitru Pariza

17 ianuarie 1908 — Gramaticuwa-Macedonia

Poeziile cuprinse în antologie reprezintă o mică parte din rodul unei activități literare de peste jumătate de secol. Autorul, în trecut, și-a manifestat talentul prin monografiile despre viața și opera lui Constantin Belimace, George Murnu, George Ceara, precum și prin traduceri în dialect din lirica universală.

În poeziile sale poetul utilizează tot ce este expresie artistică rară în dialect, la aceasta adăugându-se vocația sa de a crea termeni noi precum și adaptarea de neologisme din poezia cultă națională. Este un adept al metodei preconizate de George Murnu de a demonstra prin ortografie și neologisme originea străveche comună a dialectelor.

FLAMBURA PĂRNĂSITĂ

Grămedz di lăi niori azvom dit fund zi dzare;
dit cheplu-a lor rufeile, cu frondu greu se-aspargu,
văzduhlu tot si umple di albe-azburătoare,
cu peanile disfapte ca pîndzi di catargu.

Pi sum niori plutinda si-aleapidă in largu
amarea s-astrisară cu vreavă-asurdzitoare,
pînă dinclo iu seamină din țer hărdzitul soare
amalămə pe-alocluı nimărdzinitul agru.

La stăniuri și-adunară cășearli cătăndiile
că nu mai pot cupiili tri dorlu de-a iernare,
pi stanca di la șopot, și-ascutură fluriile
uscate asunătoare un fag cu-nvirinare!

La stanca di pi munte, un cîne maș armase
cu duhlu-a picurarului vătımat di andarț,
Viglında-l și plingînda-l cu zgıicure jıloase . . .
ti farmică-aurarea-li, din-dzeană cînd u'avdz.

Un cîne maș . . . și suflitu-ni . . . Te bleastım ılı dimîndă
insingurat s-aveagle ună străveacle flambură
di ginta-ni părnăsită?
Măratlu, ca vulturlu cu peana sîndzirînda,
infriçușat lu selimur, s-li-ascuță ti cutreambură . . .

INCLINARE

Nu apândăescu vatra straușască vîrnăoară
s-u ved, necă vizirea pădurilor s-ascult . . .
'ncărcate di cănină maș dorurile nî-azboară,
dit praglu-a chirdăciunii, la praglu-a lor durut.

Primveară ș-mușuteață ne-aduse caldul soare;
grădini di steali-i țerlu și loclu plin di vlagă;
ascutură, mărare, apala di-nvîrnare
țe se-așternu pi frunte ca bruma pi vuloagă!

Ti ningăsește mintea ma dorlu nu ti-alasă,
că sclimură tu sindze nă veacle fărămacare;
furtuna di urghie prin poarta-ntunecoasă
a etilor străbate amara ta cîntare!

Tricutlu ș-viitorlu dit rădzătini azmulte . . .
Si-arăspîndiră soțli, tru noapte alț intrară;
un dor maș ni-armase: S-mi adun cu-aumbre scumpe,
bărbațili țe cîntară chirduta noastră fară!

Viniți! Că duhlu-a vostru e singura-nă flambură;
tu eti fucurine armasit voi, neastimte;
agalea apruchiaț-vă di inimle țe treambură
ca steale viglitoare pi Simtile Murminte!

ȘOPUTLU AL MIHALI

Ună pădure speasă di fadz tu șilătură,
cu-aumbre lăi, ca toamna sum țerlu niurat,
ș-dit prag di mușcliu, vearde di-asime ună gură
azvoame dit afunduri un cliput nicurmat!

Auațe capidanlu ș-tricu mărare-li bană,
ca ună sindilie pi uruteț sirghită,
cu dor păstredză-aușli tu inimă-a lui fană,
ascapiră-a lui numă tu-a gionilor bruită.

Dit undili di crustal, ficiorli sorb giuneată
cînd trec la pînăghirî di veară, pi cărare;
fili cîntă cărvănarlu neaștearsa-li tinereață,
si-nclînă și s-adiscurmă tu-avroasile-aumbrare.

S-cutriambură pădurea, tu oara, cîndu moartea
tu inima-li aslanč ș-plîntă afund cuțutlu . . .
Ma tu agîrșire nu lu-afundă vîrnoară soartea;
La chirătdz ca pală si furniseaște duhlu.

Vîrteanița chirolui, ca ună lamne mută
tu hauă va aruncă an după an, ninfrîntă;
ma numa căpidanlui v-arsună eta tută
tu-a șoputului gurgur-murmintu care cîntă!

MOI, LILICE DI PI RUG

Dit cinușa fucărinălei astimte,
nu-ni trițea prit minte jarlu s-disvălescu;
Ma mirăchile ponde, vîrnăoară-asvimte,
inima ni-u șcrumă, ocli-ni aumbrescu!

Dip, ca vintu, timplu cu-agonie-azboară,
scale acriscură pi cărărla-a noastre,
ma bruita-ni soarbe ca întia oară-a
oclilor afunde 'nghiliciri albastre.

Primuveara treațe, toamna vine mine,
noapte după noapte soare nou amintă,
ma sivdaia dusă, dusă arămine,
harea-li maș armine-niurismă neastimtă.

Ca di-arug lilice budza sumaride?
Perlu di flurie scapiră la soare!
O, sum fruntea albă, maș virin se-ascunde,
dzeanile par umbri, dip ca di'nioare.

Dorurile-ni mărate frimte di cănină,
cupa di fărmațe pin'la fund biură,
s-pritundeare vrînda umbra ta luînă,
nu-i tu erma dzare, vîrnă lai spărtură!

Stol di lindărușe, de-aviriga-ni cade,
pi-a lor gușe albă fața ta-i scriată;
Cândă mi virghiră: Dorlu nu ti-aroadă
tră ună fidane tu mirăchi nicată?

Ca un schin dit cheptu, zmuldze-a ta sivdae,
tu cănină laie inima nu-și chearde!
Tuți ficiorli cari tricură Marea Laie,
poartă plumb tu arpe, fana nu lă si-avde!

Inima mărată, ninca, ma adastă
toarnă-ți ocliul plintu cătră larga dzare,
tra si-ni vedzi suratea, ca'nă pîndză-albastră
di cărave, dusă di viltori, pi-amare! . . .

Nu-ni apîndixeamu, să-ni te-a aduc aminte,
dit cinușa arsă jarlu s-disvălescu,
ma mirăchile ponde, vîrnăoară-azvimte,
inima ni-u șcrumă, ocli-ni aumbrescu!

DOR DI CĂRVĂNAR

Di pi-analta dipărtari cu ghiurdăni di albi steale,
luna plină scintilează priste lume ca un far.
Sum luņina alburie aștirnută pe-a lui cale,
vulturesc, si-analtă mare, ligănat, cu peane greale,
dit păduri tu noaptea ermă, dor cîntat di cărvănar:

„Aide; șceta mea sivdae, ș-tine, moi inimă laie! ...
Văliurli, pădurli, cānda, sumnuroase s-trunduiră;
iar niholu, mai agalea: „S-tine .moi, inimă laie! ...
Piste-afunda, nipitrumta și acumta Vale Lae,
greu tățeara si aștearne, boățea-li fadzli o surghiră!

Singur, singur, mași cu dorlu, singur cu mirăchi amare,
cātră iu, ninduplicată, agra-li soartă tut ma-l poartă?
Di pri țer mutresc aprease stealile aviglitoare,
di-li-aspulbiră asime măghisită pi cărare,
di-li aspun a paradislui malamatusită poartă.

„Oi-bobo! mărat di mine, nu se știe-a mea turnare“ ...
Azbură dit chept virinlu prit singurătăți di noapte;
cālăuz arap cu chipur tradze ninte calea mare;
după nisu, aumbre mute, sum a lunălei fānare,
trec, arada, cu căștigă, mulile chischine-șapte!

Cheptu-a noaptelei disică, diunoară, arujirea
cālăuzlui furtunatic, dip, ca 'nă bumbundzare,
ca un sfulg intră-n pădure, trunduinda-ți adurñirea.
Cărvănarlu ma li-u dzîțe, greu s-acumtina jilirea,
ș-văliurli prilung arsună; „Nu si știe-a mea turnare“!

AUMBRA

Ah, iară-ni ti-afinciși din dipărtarea mută,
Fandasmă luninoasă cu brațale disfapte,
cu oclii lăcrămaș di fara ta chirdută
cu suflitul șcurmat di vise moarte!

Stiai că dorurile-a meale fărăcate
la duhlu-a tău aviglitör si-adapă,
pricum buluchi di țergbi la izvure curate
și-astäng foclu-n balsamul di apă.

Di cite ori pi dzeană insingurat misur
indipărtate eti și-n dzările irni
ni-afund mutrita, ti ved ca un vultur
plutinda pi sum țerlu a veclilor Vlăhii!

Tu-a mea surghiune singur, auașe, nu mi-alasă
ca țerbul agudit zghilinda-și sîndzirarea;
Oricît alumta noastră va hibă lăhtăroasă,
va știu cu pala-l Chita să-ț -ascultu dimîndarea!

Aua ti voi! Cu oclii invipiraș fintini
di sfulguri di inate tră dușmanli gealași;
Cu frămtea, creastă-analtă bătută di furtuni
di-a farălei furtie cu umirli-aplicași!

CÎNTIC DI RĂMAS BUN

Tu oara cîndu noaptea si-alumtă cu-apirita,
si-arădăpsi cărvanea și apărni-nchisita,
a călăuzlui chipur învirinarea ș-deapină
pricum ună cămbană vrîn suflit cînd ascapită!

Ca un nior țe doarme pi chipita di munti,
ună dureari-ascumtă si alichii di frunți;
cum inima înclise tu-a lei hindoasi-avraguri
a Visilor areape și a nădiilor steaguri!

Cu-a lei nicunuscută cătr-iu mi pindze soarta?
în dzare xinitia ș-disclise laie poarta . . .
Cu ocli udzi cînd ieasi în calea ta căceacu,
ca vipira mărăzea-ni virsă tu chept fărmacu!

A ficiuramlei căjiuri armasiră diparte,
cad frândzile împadi ca chicuti di moarte;
„Videari bună” — grailu cînd vru tra-s grească, troară,
niholu și irnia-li răspundi: „Virnăoară“!

Voi munți, păduri și dzeniuri ca lîndziti tătet,
a toamnălei muhladă, ori duca mea plindzet?
Incusuredz di-aumbra țe piste mine-ngreacă,
ca Atlas pi anumir vă portu bana-ntreagă!

Constantin Colimitra

20 martie 1912 — Pleasa—Albania.

Alături de poeții Vasile Muși și Nicolae Babu, Constantin Colimitra este darul fărșerotesc al Iliriei străbune. Cunoscător profund al graiului străvechi, peregrinînd, din fragedă copilărie, pe urma turmelor și caravelor prin tot cuprinsul spațiului balcanic, apoi în România la învățătură, C. Colimitra a purtat cu sine imaginea și nostalgia acestor peregrinări sublimîndu-le în poezie.

Atît poezia originală cît și transpunerile din lirica eminesciană ne dezvăluie un talent viguros în expresie, adinec în meditație. În poeziile, sale, într-o perfectă formă clasică, străbate melodios ecoul orfeic într-o suită de pasteluri montane pastorale, uneori bucolice.

Adaptarea în dialect a motivului mioriței învederează posibilitățile sale creatoare în poeme vaste de robustă inspirație populară.

EMINESCU, FRATE

Liau peana ș-trimburarea mi-acată, frate bun;
ard steali, ardi luna ș-tu-avlie cadî-asime,
poetlu țe vărnoară, să scrie, vrea ti tine
și-țe căra va rămînă 'nă săptămînă-agiun!

Di-apoia, la icoana ți luñineadză tut,
să-și fringă lip dzânucli, tra-s li-a cumnicătură,
să-sprimnă pi nafoară ca s-veadă cum chirură
și stealili și luna; maș un Luțefir vrut,
un călăuz di noapte ș-di dzuă cînd ul vrei.
Alasă-mi, luñină s-ľianu di la peana tauă,
s-alumbrusese scutidhea că easti-ahăntu greauă,
s-ved pluchili nalț, arada ș-ma-nclu mușatli tei!
S-ved codru di aramă și fadzili oarfăni, mări
cădzuți pi minduiari, ľai Eminescu frate,
ariurle țe-alagă ca iadi aspărate
ș-mărata Veronică, vahî, s-primnă pi cărări!

S-vedu dzeanile mușate aumbrili că-și tind,
cum seara tut se-aproache ș-tălăndzili -acată s-bată,
tu suflit va-ñi pitrundă bâtearea lor curată
ș-va dzăc: Dipună oile dit munți, dip ca tu Pind!

Aco, iu sintu pipănlî amei și a tăi mărați,
cu tendili ș-cupiili dit străușeasca vatră,
sireaua că-și mutară pri alte dzeni di cheatră,
cînd soarta tersă, lae li-arupsi di Carpați!

S-TIND PĂDZILI CHILIMURI

S-tind pădzili chilimuri aua, tu munții Seți,
Lilici, iarbă grasă, cupii di oi ș-birbeți
Roiese și că si pari-n aistă tahina,
Că Domnul loclu-l umpli cu beali, nu-alt țiva!

Un picurar le-angană, un altlu ca ma-nelo,
Mult așiratu acață un cântic di caimò,
Pădurili s'dișteaptă ca ditu un somn mult greu
Cu un niho di-atumțea cîndu lă cînta Orfeu!

La stani, drept cășarlu cu stumb di lemn tut bati
Un talar di nă sută ucadzi, țe om tu niati!
Cu brașili cilechi, cu mâni țe poți stricori
Și chiatra sănătoasă și ploaia dit niori!

Ma-nelo un izvur cîntă niho dit altă lume,
Mărtie, ca-aist izvur nu-i om ca s'poartă nume.
Ma țe ciudie s-veadi! Mutrițu-l, deadi capu
Un Soare belu-areate țe-arsari pisti trapu,
S-aducă mași căldură ș'buneață: Hărios
S-hii tută eta, Soare, curat și lunos!
Aua birbilii cîntă, ș'ma-nelo, pi fagu un cuc,
O, ma s'puteam și-alantă primveară ca s-apuc!

Uhtîndalui, analtu, tu sarică-alăcsitu
Gri Celnicul cu perlu alghitu, alghitu, alghitu.
Aua, di ună bană tut bagă stania elu
Si-n dzua aistă talie ațel mai graslu nielu
Tri picurai, tri oaspiți, cășari, ti xeni, tri toți
Cind trecu să s'finătească la stâni di fărșeroți!

.
S'tindu pădzili chilimuri, aua, tu munțili Seți
Iu, bana ma s'vrei niată ca s'faț, aclo s-u treți!

CĂRVANEA

Di-ahintă imnari pir padi
Cărvanea s'discurmă sub cale
E noapti, aveagli un lale,
Dorm soțli tu chip di livadi.

Cu capu pri trast, pri tisagă
Ca foli anvărtiț tru țimbare
Cădzură ca morți di curmare,
Maș suflitlu-n vis poati-alagă!

Alasă-ni-li, Doamne, lă-i seati
Scurtați sint di doru și di vreami,
Alghiră mulți ocli di-aștiptari
Tu hoară, la-nveasti mărati!

Niurizma dit sați, dit tisădzi
Se-adună cu-ațea di lilici,
I noapti; Flurie-nghilici
Luțcafiru piste livădzi!

Sub loc, ca la nuntă și-u loară
Chirchinejli tuți pi nă boați,
Îli avdi maș luna țe toarți
Luñina-li ma-nelo, tu muccară!

Mulărli-ncănesc, s'finătiră
Di iarba păstrită și grasă,
Nă livă lieșoară ca miră
Tut s'primnă, pi aua, nu-ari casă!

Ma iaua ș-arada dit sone,
A treia cum easti curmată
Di-auși, di la prota suțată,
U fați adetea un gione!

Nu se-avdi, ma, fudzi chirolu,
Năhiamă, o, ninca năhiamă,
Tuceñli afumă thimneamă,
Aprinsi țigarea Miti Dolu.

Nu că-i di-alanț ca mai mari,
I omu țe doarmi fureaști,
'Ngătani cărvanea el u-ari
— Sculați, Gălinușa nă greaști!

Și soțli dit somn s'diștiptară,
Vuțela lă toarnă să-speală,
Asboairă mănli-ncărcară,
Cunachea armîni dip goală . . .

Și s'tindi cărvanea mult lungă,
— Pi cale-un soț făr' di moarti —
La s'hibă-mpăzarea diparti,
Eli știu că lipsești s-agiungă!

Tamam cind da cap dimineața,
Și-s-freacă la ocli cisabălu,
Lă greaște di sus Dumnidzălu:
Cărvanea v-aduți buneața!

STAU ȘAPTELI OAHTI

Stau șaptili oahti ca lăi cucuveali
măratili oarbi, dip surdi, dip muti,
tu-aistă irnie, di ani doauă suti,
ca pisa li-angreacă pișchiru di jali'

Trec norlii, ca ghifțili cu țirile-arupți
și fără ca s-țearnă cad chicuti greali,
di ani doauă suti, pi-aua nu s-ved steali
di frica pîngănilor se-ascumsiră tuti'

Nu s-veadi ni luna să-treb; Căt-ieu u-loară
Rumânli mărațli, Moscopolea steauă
di marmură-adrată? Anathemă greauă,
milete pingănă, s-ti țină subsoară
neavearea, lăiețli, să suschiri di-agiună,
la porțile xeani s-aladz pîrpirună.

STAI DREPT

Stai drept, analță frămtea, fă percea di 'nă parti
cum feațiră pipănlî ahînti nîli di-añi,
să știbă lumea tută și oaspiți și dușmani
că fara ta și grailu surori sînt fără moarti!

Stai drept, analță frămtea mușată tu luñină,
ni frică, ni-aruşini! Ca tîni vedzi vr-un alt?
păstrează-ți pîrifañia cît muntli di-analt,
ca s-poți să spuni de-apoia: Furtuna poati s-vină!

Cu mintea la giuneața pînănlor țe binară
ca vulturli, dipu liberi, cu cheptlu ca di heru,
pipănlî, țe dit eta și stealili din țeru
aveagli dzuă ș-noapti ca fara ta s-nu cheară.

Ascultă țe va-s dzică a grailui dimîndari
țe vini di diparti ca apa dit fîntîni,
asoarbi-l s-ti cumăniț, va-s facă să armîni
cu el, pînă la moarti. Ascultă, nu ti-aspari!

Să spună țe vrea xenlu, alasă-l ca s-alatră,
curat, păstrează-ți graiul, mușat, cum lu aflași,
ca tine s-cîntă, s-plingă di-anvigăra di vatră
și s-nu-agirșesti virnoară a vleaților s-lu-alași!

STĂ PAPLU TU COHIU

Stă paplu tu cohiu, ninga vatra cu foc,
Li-alghiaștri pri cap, un cair di lină,
Cu orele lăi țe treați prit mină
Și-anumiră anli di cîndu-i pri loc.

Cu niata-li tricură hareili tuti,
Pi psarlu mușat-binec cu-arivani —,
Un cal tri ciudie, trăș cînd-avea peani,
Cu el cînd trițea pi căliuri di munti!

Cu niata s'tuchi și-aumbra lui greuă,
Și sborlu-i ascump cit ună flurie,
Fă, Doamne, ma s'vrei nă mare ciudie,
Și dă-li giuimitate di bană di-ameauă!

S'lu vedu ca unoară, cu trup scuturat,
nutrita-li di vultur ș'niorli s'pitrundă,
S'li-ascapiră foc țăruhea cu fundă,
Ca s'dzacă duñiaua: Videm un bărbat!

Să-li vedu ca altoară; chiusteca, hîngic,
In sus s'lu-anvirtească cum știe maș el,
Va treambură psarlu, va s'facă dip ñiel,
Va treambură ș'ohtlu, va s'facă dip ñiecu!

Ma tuti aisti pãrmithi-ni si par,
Că paplu nu poati măratlu, nu poati,
Adiți cu greu, dit chept, dit hicati,
Un nod tu gurmadzu-li si feați dip har!

Nu s'mină trăș cãnda-i căciub di cupaciu,
Cãdzu sumfrățeaua pri ocli, li-astùpă,
Pi-anarga, pi-anarga s'guliaște -a lui cupă!
— Iu ești, miră-a paplui, cu tine s'mi-ancaciu?

LACLU MARI

Aua, Laclu Mari cu fața vilie.
Tut doarmi, tut doarmi, di cînd, nu si știe,
Pi mardzină-aveagle un fagu, 'nă fantazmă
Și umbra și-u așternă sum el, laie sazmă,

S-discurmă lumina cu caplu pi chiatră
Ma-nsus, pi la stani, un cîni alatră,
E oara a prîndzului; pirifan, cu boie
Un gioni cu turma di oi, vruta-li soie,
Dipună pi-anarga dit pla^viu ca s-bea apă,
Di-ahântă căldură și-un spân poati s-creapă;
Și vine cupia biliuche-ndisată,
Li-așteaptă el, laclu, cu apa-li curată.
Furtună va vină urdhia di iapi,
Ma-nclo, cătră seară și agra zulapi
Deapoi, cînd tuti va doarmă-n sihie,
Pi-aua treați ș-luna să s-veadă-n livie.

CÎNTA UN PICURAR

Cînta un picurar, gioni di heru,
pi după oi, pi munți din Balcani
Armân era și Domn di nîli di ani
piste-ațeli munți cu frămtea pin'la țeru.

Un cuc li raspundea-lăi cuc măratu —,
un picurar și el ma fără oi,
dininti un și-alant, ori dinăpoi
cîntau ca șoțli vruț, ahînt mușatu!

Cînta un picurar tu munții Seși,
Armân era și Domn tu munții-ațeli,
cînta pi după oi, pi după nieli
ș-nu știau țe sint, niaveari, ni liieț

Birbilu răspondea din sus, cu dor,
cu boața lui subțări ș-dulțe foc,
ahtări cîntări nu se-află aua, pri loc
ș-nu-avea pri loc suțată ca a lor.

Cînta un picurar tu munții Pind,
Armân era și singur Domn era,
cînta pi după oi di tahina
pîn' tu murgiș, cînd stealile s-aprind.

Mușata lună răspondea di-analtu,
părea di 'nveastă noauă boața-licii,
niholu cînda scăpira scînteli
c-aistu niho tu lumi nu-avea altu.

Cînta un picurar sus, tu Rodopi,
Armân era și Domn pisti-ațeli munți
u știau aestă xenli, oaminli tuți,
și mata știau c-Armânli sint hărhopi.

Un izvur răpundea-un alt fărtat —
și mai mușat pi-agalea-un fag zdîngos,
niholu-a lor s-duțea tu lumi-nghios
și lumea-l asculta cu suflit trimburat!

NILIOARA

Pi un plāvīu mușat
cu iarbă-aștirat,
pi-un surin disclis
cohiu di paradis,
pi-anarga dipună
'nă cupie bună
di oi ș-di nilioari.
Dininti, ca soari
pi fruntea-li di neauă
un birbec cu steauă
și-nă nilioară vrută
mînară-acriscută
ș-di niși mai tu soni
picurarlu gioni
vine dinăpoi
di nilia di oi,
cintinda-li dit fler
di se-avde la țeru.
Ma că țe tut zghiară
nilioara mînară
și a liei zghirari
altă soie pari,
nu ca altă oară!
— Moi vrută nilioară,
caleșe, mușată
țe stai-nvirinată,
că țe zghieri a jale
ca riulu din vale?
— Domn, lăi domnu-a melu
cu suflit di nielu,
angană-ți la stani
oili, și-ngătani

s-ai; pîn' dimineață
somnu s-nu ti-acață,
că-ațel Grâmustean
și-lailu sărcăcean
tu minti ș-băgară,
ca pi ninga seară
s-ti vatîmă, frate,
di-ahîntă inate
că ești mai mușatu,
cum nu se-află altu,
că ai oi ca steali
surorili-a meali,
dip ca-nveasti nali
mai mult di 'nă nîlie
ș-cîni ca ti ciudie
țe nu știu di frică
dușmañli s-disică
s-nu se-aproache dot
di virn fărșerot!
Vruta mea nîlioară,
să-ți spun doauă sboară:
Ma s-hibă ca s-mor
di mîna ților
țe îli știi maș tini,
ține minte ghini,
că vreau s-mi-ngropați
sub ațeli trei fadzi
cu frîndza țe cîntă
dulțe ca la nuntă
și cu niși deadun
frîndza di alun,
izvuru arațe
cu mușata-li boațe
cînd acață s-cîntă,
mușuteață-ahîntă
nu se-află iuva,

pi loc, ca aua!
O, ma s-vedzi că vine
și-ntreabă ti mine
Dada mea mărată
tu lăi adărată,
dză-li c-aflai'nă feată
Armână mușată
ș-nă-nsurăm, s-nu cheară
Armâneasca fară,
feașim nuntă mari,
cîntițe ș-giucari,
feașim nuntă bună
ș-avum luna nună,
Soarili cu hare
nă fu nunlu mare,
prefți, așeli trei fadzi
cuscri-amirăradzi,
psalți, trei chiși mușăți
pistimeni fărtați,
lumbărdzi cu tamteali
lușinli dit steali,
frindza dit curii
tu loc di-avșilii,
cu nihou mușat,
ahînt așirat
cînd trășea s-u mină
liva-viulină;
cîntic ș-mușuteașă
pină dimineășă;
ș-cîndŭ apiri,
nunta s-bitisi.

Atanasie Nasta

2 noiembrie 1912 — Gramaticuva, Grecia

A debutat în poezie încă din anul 1936 în revistele „Pasărea Albastră” și „Suflet Nou”.

În planul de apariții pe anul 1981 al editurii „Albatros”, autorul este prezentat ca: „Poet de o remarcabilă vigoare și știință a expresiei, bun cunoscător al formei clasice a sonetului pe care o respectă. Merită a fi subliniate diversitatea tematică, meditația etică, cultul sentimentului și al naturii.

În „România Literară” nr. 37 din 10 septembrie 1981, poetul și criticul Emil Manu se pronunță astfel: „Sonetul e cultivat de Atanasie Nasta ca o posibilitate de a gusta senzația de clasicism absolut, de a trăi într-o ordine în care frumosul — chiar în formele lui tragice — este legiferat, nu numai sugerat... Reluând tematic marea tradiție a sonetului european, poetul își cîntă iubita parnasian și simbolist, epurînd inspirația de orice efluviu romantic; voluptatea erotică a devenit ceremonie și taină a amintirii”.

În ce privește opera în dialect, sonetele ca: „Protlu om pi lună”, „Grămăticuva”, „Cărbunarii” sînt printre primele sonete clasice perfecte, în ce privește ritmul și rima.

În „Antologia Lirică Aromână” din 1975, criticul Hristu Cândroveanu vorbește de: „Excelentul sonetist Atanasie Nasta — un virtuos al genului, — care găsește și în dialect resurse stilistice să exprime incontestabile frumuseți artistice”.

EMINESCU

Giumitati di suflitlu-a meu
prit pădurea di chiñi tut alagă
tra s-avdă,
tra s-veadă
birbi_lu ațel mighisit
țe nu poati s-tacă,
nu poati s-doarmă
ca inima omlui dit chept,
ca frândza di-alun di pi deagă!

Niho-ñi si prifeați s-lu avdă,
ca sfulguri oc_lu s-lu veadă,
ma tuti chiruti!
Pădurea-i mult ahindoasă,
cărarea nu-i dreaptă!
Sufлите, azvimtu di dor
intoarnă-ti la vatra dit chept
iu partea alantă ti-așteaptă.

Di vinător_lu di poezie fără di numir,
unlu, mași unlu
ca-ațel mai mușat di Armăni
cu birbi_lu țe cintă pi numir,
și cartea di cintic tru mini,
cînd treați, pădurli vîzescu, vîzescu
și-ti-ac_liamă s-lu vedz
pre împăratlu poet Eminescu!

PATRIA

Plaiurili a tale sunt ca suratea al Tati
căliuri și văliuri
di trăpulici di lăcrini săpati,
di bruma a toamnălei,
di inatea apultusită,
că iar va chindurească la stani
ascherea ori furli,
lăvoasă păgani,
nifănătită di aică, di neți și pîră
și cîte unoară lailu dalac,
di armînea măratlu di Tati
fără cupie, dip fucără!

Ma noaptea,
ațea mai rinipsită noapte,
cu nai ma albă lună plină,
ca ună vergură pi harpă,
nu știi di cîntă ori si-nclină.
Cînd oili acățau tra s-doarmă,
se-avdza maș frăndza cum s-dirină,
atumțea ruzvuia dit munti
nă avră dulți, niurismată
di s-lumina suratea-l Tati
ca anți cînd era tu niată!
Dit lac nutrindalui cum iasi
areatili cu lina di amalmă
cupia tută să-li mirlească!
S-videa, invis, tu niadză iarnă,
tu pădzili di ninga mare,
cu nieli timpurii îmbrată
cum lă dizniardă lina moale
ș-băbucheia coarnelor di malmă!

Di-nvise arsirea cînd marea
aruzvuia să-li neacă nili
pi munti dipunea hărvia
și-aniurismau surinlu teli!
Atumțea Tati cu harauă,
strîndzea ca nilu alb în brață
Machidunia noastră plină
di cîntic, turmi ș-mușuteăță!

Vulodzili a tali
sunt ca suratea li Dadi,
surate dulți avisită
di mușuteăță ș-bunitate
ca pinea care o frămită!
Cu ocli mări, mușat cu hari,
sirini di anghili fără peani,
invirinați di multă vreami
mutrindalui, tut cătră munti,
inlăcrimaț di dor și jale,
di soartea-l Tati, bana-ntreagă,
O, cum putuși, lăi Dumnidzale,
s-li-astindz, ca floaria dit vuloagă?

Aistă easte bana noastră
cu moartea laie-amisticată,
iu muntili nu easte munti
i Tată
îndrept și plin di săltănată!
Iu Fisea nu nă-i văsilie
i Dadă
cu lăcrinili di apă vie!

ZAMOLXE

Sfintului meu bunic celnicul Teia Nasta.

Aua, iu vin Armânli ş-cupiili neadză veară,
pi chipita di munti, di-iu s-veade lumea tută,
şe seamne sint aiste pi chiatra ca di moară
şe măţină chirolu minută cu minută?

Di nisă cînd se-aproache, cîpsese rufei, furtuni,
curată neaua cadî ca lilicile di meru
şi s-tinde pi misalea ţi-aciamă pi agiuni,
la ţina-vghilusită di anghili din ţeru!

Auaşe picurarli se-andîmiseau la sbor,
primveara cînd se-alină şi toamna cînd dipună
nîlioareli ş-fumeili cu nai ma marlu-a lor,
Zamolxe, cum lipseaşte s-bîneadză s-lă aspună.

Cu nieli alghi în braţă, mize-aşteptau tra s-veadă,
Zamolxe di iu va vină, dit munti, dit nior?
Ca un durut părinte la measa lor să şeadă,
s-nu s-finătească vroară, di vreari, ni di sbor!

Un celnic piste celnici, cu sarica mai nauă,
cu perlu cairu, oclii-ahîndoşi, străluminaş
alumbrusea scutidhea, plîndzeau ca di harauă,
avdzînd că fara-i plină di nieli ş-ficiori muşat.

Ni verguri, nițe iade, curbani să-li se-adară,
mași vreami ș-nilă multă tri-ațeli mai fucăradz,
s-nu arămînă crima nipidipsită vroară,
tuț oamenli s-băneadză ca di 'nă mumă faț.

Tuț se-adăra pișmani di faptili uruti
și-ul pălcărseau tra s-gustă din urdă i din niari,
Elu, țe s-hrănea cu duhuri, mași li mutrea, ș-pri tuti
s-virsa di piste dzeani, 'nă dulțe diznirdari!

Cind acăța pareia di picurari tra s-cîntă
si-ndepirta Zamolxe cu soarle, decuseară,
cu mina dreaptă-ntinsă ca ună pală sfintă,
s-lă ghinecuvinteadză cupiili, munțiili, fara!

La sboară picurarli stăteau ninca năhiamă
așe, cum stă. cind vine un oaspi vrut la frați;
purniau apoi pri dzeñiuri cupiili s-angană,
tut loclu tor s-lu adară, din Pind pină-n Carpați!

Pi chiatra rucutoasă; apleacă-ți alba frunti,
inclină-te nipoate, și-ascultă pină-s poți
s-avdz ună trimburari dit namisa di munti,
dit cîinile di săriți di celnici Fărșeroți!

CĂRBUNARLI

Cărbunarii Fărșeroți din Fetița.

I

Di cheatră s'hibă coaja ta amară,
va ti adrăm, pădure, dip irnie,
pitrunsi-afund lipidhea di baltie
tu carnea ta, arate, tamacheară!

Agiuni, lăvoși, prit toamna timpurie,
nă easte dor di soarli di-astăveară,
cînd dit cireapi fumlu-acață s'cheară
ca ună fandisă pritu curie.

Jilos ma plîngu pădurili di bradz,
cînd cad cupacili di tăpori șcurtaț,
ca niși, căsmetea nă u blăstimăm,
di cînd mărațli, fucăradz, agiuni,
cu oculi di zulapi așteptăm
s-ascapiră amalună din cărbuni!

II

Ca broaștili, anarga închisiră
cireapili s-dipună di pri dzeani,
ca 'nă discălicare di cărvani,
tu pădz, s-adară tendili-ahurhiră!

Cînd soarili tut ca ma-nghios le-angană,
acață s'hearbă foclu-apultusit
ș'ca dit un trup di gioni pliguit
un sindze laiu achicură dit rană!

Tu mină, cu tăpoare spindzurată,
mutrind, cum fumlu-nțease nă fulcată,
ca ună lamne aușlu cărbunar
din calea cătră casă chindurești,
că avdi, cum lumăchi di pălămar
asuschiră, cînd focu li tucheaști!

III

Vulturli di pi țeru pădurli-aveagli,
se-aproachi noaptea plină di rihati,
niurismili di frapsini ili străbati
ca ună vreari agârșită, veacli!

Inhipte-n blăni tăpoarili și-alasă,
pi-aradă vin la izvuru di-nvale,
cînd bea s-astîngă cheptul plin di jale,
cu eli pădurea treambură, uhteadză.

Cînd, fără s-vor, arid cîte unoară
cu dințili alghi, mai alghi ca di sturnare,
nîpărțiț, urși acață să se-aspară!
Di foami și di vreari ciurtuiț,
cînd ili mutrești, ti talie nă lăhtare
tuș cînda sintu dit chisă aguniț!

FĂRȘEROATA

Aspasici Pontichi.

Dit muntli-a tăi cu frămtea di sturnari,
iu stealili și neaua anghilice,
țe caț cu iedz, aluni și lilice
aua, tu alăvilia di-mpăzari?

Incoa și-ncolo, mutrești aciudusită
cu ocli-a tăli mușat di fărșeroată,
țe dor ti are-n suflit pliguită,
s-dipuni ahânt pirifană ș-mușată?

Cînd perlu neali, neali, tut il deapini
pi cheptlu alb ca neaua țe nu-ngliață,
ti-mbeată 'nă niurizmă di trandafili,
și tuti s'făcu harauă ș'mușuteață!

Cînd treț, lilicile ți-aștearnă calea,
ca 'nă chilime liară di ali Dadi,
birbili cîntă, se-agărșeaște jalea
și soarili surîde cînd ti veadi!

Ahântă mușuteață și pirifani
di piste loc vărnoară dip s'nu s'heardă,
alină-te cu iedzli iar la stani
maș Soarili suratea să-ți dizniardă!

DUPĂ PLOAIE

Liarili năpărticuși la soare
ună cite ună vin de-alagă,
smelgîli dip ca țachi di Perivole
mizi s'trag azvara tu vuloagă!

Mundili aeste după ploaie
ti-nviscură ca înveasta noauă,
țe mușată ești Machedonie,
cînd pădurli cîntă di harauă!

După munți niorli scăpitară,
tuti ies la soare tu migdane,
puili-acată numțali s-adară,
vin la izvur iedzili di țărboane.

Țerlu limpid dipună împadi,
soarile mutreaști di pi dzeană
sumaride mai mușat cînd avde
fluierli cupiili cum angană!

INTRIBARI PICURĂREASCĂ

Nă liartă, Doamne, aistă intribari
te nă cîrteşti tută noaptea-nvis,
cînd aroiesc cupiili di nilioari
i mai muşat la tine-n paradis?

Nă avră cu-aniurizmă ca di-nveasti
ca nă harauă-n sîndze nă pitrundi
ş-birbili cîntă, Doamne, nă răspundi,
că paradislă-a tău ma că nu easti,

un ţer mai limpidi ca 'nă hărghie,
surin cu izvurii ş-cupii di oi,
cu munţi analţi ca tu Machidonic,
ahtari paradis nu i tri noi!

UNĂ NILIOARĂ

Nilioarili dorm mai liniştiti ca oamenii,
sorn imir di prăvdz,
'nă pumoară licşoară,
niurizmă di iarbă tşliată-n livădz,
aumbră di chiņi niadză veară!

Ună cupie di sufliti buni
fără pișmanea di fapți arali,
nilioarili dorm ca cilimeanli
vigliati di steali!

Maș picurarlu pindean
și-ațel sârcăcean
di noapți fac dzuă,
ca s-doarmă nu pot,
uhteadză, uhteadză,
că ninga domnu-su a lor fărșerot
ună nilioară și-un cine dailean
vigliadză, vigliadză!

PROTLU OM PI LUNĂ

Di ahint imnat pri padi ca mirațli
ți chinduresc la izvur hiamă oară,
ti vedu prit dedz. cu nieli-a mei, mușățli,
că nu ești foc di malmă ni ficioară!

Ca di om glar, di mini-arid fărtațli,
cind lă sburâsc di tine ițe seară,
di pădzli-a tali verdzi tu niadză veară
și munțli-analț ca Pindul și Carpațli.

Di pisti loc, ştirdeşti-ni torlu-a nia
că mi-alinaî cu fluierlu ş-cupia
pi lună, iu i totfina primveară,
aclo s-pase suti di cupii di nialei
ş-pri dzeni, cu boţi di chipri îte seară,
s-dipună ca un cor di-nveasti nali!

GRAMĂTICUVA

Prin lumea tută căliurili-a meali
sunt fără numir, numi ş-porţi di hier,
dit munţi, ma-nelo di mardzinea di ţer,
si-ntind ca bair, bair di mîrdziali!

Furtuna niţi pulbirea di steali,
Luţefirlu cu ocli di xifter,
duşmanli-arăi ţe mizi-aşteaptă s-cher
nu pot s-mi-aspară tra s-mi-ntorn din cali.

Maş doru, doru fără vindicari
cînd el mi-acliamă, tuti li-agîrşesc
ş-di iu ţi s-hiu, tu xinitii, pri-amari,
azboair ca vulturli niadză veară,
di-ndzeană Grămăticuva s-mutresc
ninea unoară, maş ninea unoară!

STANEA

Cînd ti alîni pri munti, te-acliamă dit 'nă padi
aclo iu fisea easte luînă ş-leavă surdă,
ca nă ducheani veacli sub dedzili di dzadi,
câşarea, cu niurizmă di baligă ş-di urdă!

Pe-alant surin, diparti, trei băcătii di oi
murmurusiră cînda, ni cânli nu alatră,
maş fumlu di la stane tut s-deapină s-agiungă
nior, rihati, s-doarmă pi chipita di cheatră.

Găzgulii di strumari, cînd li mutreşti ti aspari
auă, ația s-cadă cu muntii tu hauă,
aclo, spun picurarli se-ascundi duhlu rău
ţe răspindeaşti moartea şi hiavra tu duñiauă.

Na stînga, ună trugă di chetri şi purteţ,
cuprăşti ampuţată, 'nă rană laie, veacli,
trei ani nu creaşti iarba pi mîrdzini, maşi bureţ
s-nipărţiţ ţe vin s-doarmă, la soare, preacli, preacli.

Auaţe, la muldziari, di doauă ori pi dzuă,
cupia di mîndzare uhteadză-ndzenuncliată,
cu numiri latine pi un răbuş di dzadă
adună baciul lapte găleată cu găleată!

Și iar roiese cupiili pri dzeniuri, picurarli
angană cînli, cîntă di jali ori sivdaie;
Ma di pi munți niorli pri dzeniuri s-trag asvara,
acață s-bumbuneadză, da grădină cu ploaie!

Ascapiră rufeili, i chisă, dip ca noaptea,
cupia s-lăhtirsești, aștepți s-răsară lună,
mași muntli, aslanlu, si-ascutură di ploaie,
se-aspari, după dzeniuri și-u frămsi iar furtuna!

O, Doamne, țe mușată i fisea după ploaie,
cînd clopatli pri dzeniuri acață să-și de boțli,
acasă baciul scie, ca pi răbuș tu carti,
durearea picurarlui țe-l vătămară soțli!

STÎNA

Din drumul greu spre vîrfuri, te-mbie în poiană,
acolo unde vremea-i lumină și tăcere,
o stîină de șindrilă, de bîrne, o dugheană
cu miros de gunoaie, de urdă și rășină!

Pe plai, din depărtare, trei turme de mioare
încremeniră parcă, zăvozii nu mai latră,
doar fumul de la stîină din crengile de zadă
se-înaltă să troneze pe culmile de piatră!

Enorme stînci stau gata să se prăvale-n hău,
de vulturi părăsite, balauri și stihii;
în ele, spun păstorii, se-ascunde duhul rău
ce întărită vremea și moartea, printre vii!

Alătura, o strungă de piatră și nuiete —
nevindecată rană, murdară, neagră tîrlă —
cinci ani nu crește iarba pe margini, doar mărgelile
de minătărci se-nșiră și cîte o șopîrlă.

Aicea la mulsoare, minzarele șirag
de două ori suspină pe zi, făr'de răsplată;
cu numere latine, pe un răboj de fag
crestează baciul, lapte găleată cu găleată.

Și iar pornesc păstorii proptiți în bite lungi,
în fluierie s-adune, tot plaiul, ca o turmă,
spre stîină, nori balauri se tîriie pe brînci
și tună, parcă-i noaptea sortirii de pe urmă!

În plină zi e noapte și te cuprinde teama,
prin ploaie, printre cetini, aștepți s-apară luna
dar muntele ca leul, semeț, încruntă coama,
se minie și iată, o ia din loc furtuna!

S-a luminat și iarăși stau culmile de strajă,
spre stîină turme albe încep să se adune;
acasă, baciul scie, încet, ca pe răboaje,
durerea Mioriței cînd soarele apune!

INTRIBARI CĂTRE SOLOMON

Mult mintimene Solomon, carai tu n̄iată
cînd vruta-ți sumarise prota oară?
Ori cînd ti minduiai la ea ș-pri harpă
cîntai, cîntai plin di harauă
că dințli a li Sulamiti
sînt alghi,
mai alghi di albili n̄ilioari,
surori biniate, doauă cite doauă
ieșindalui din scăldătoari!

O, ma-s puteai, poete-amiriră
ca-s vedz, ca noi, tu-aistă primuveară,
aua tu Pind ori în Carpați,
că n̄ielii a noștri timpurii
tru bana lor tunși prota oară,
mărate, va ti ciltăseai di minti,
că sînt mai alghi și mai mușați
ca dințli a li Sulamiti!

Nicolae Caratana

12 februarie 1914 — Horopani-Grecia

Autor a trei volume de poezie în grai literar, apărute în ultimul deceniu la Editura „Cartea Românească“, Nicolae Caratana se dovedește un „lampadofor“ și în ce privește poezia în dialect.

Elogiile binemeritate de critica literară la apariția volumelor sale de poezie, sînt proprii și pentru cea în dialectul aromân.

Versul său are frăgezimea unor intonații originale, care purced din profunzimi de gînd și suflet „străaușesc“.

Creator de termeni noi, revitalizînd un fond de străveche obîrșie, poetul Nicolae Caratana poate fi considerat un clasic în poezia dialectală.

Poemul „Limba noastră“ e un manifest alături de „Părinteasca Dimindare“ a lui C. Belimace și „Rufei Cădzură“ a lui Vasile Muși.

Poezia sa în dialect contribuie la generalizarea orientării ortografice inaugurate de George Murnu, care învederează pregnant similitudinile cu dialectul-matăcă dacoromân. În cazul lui Nicolae Caratana am respectat ortografia proprie, fiind convins că indică o direcție ortografică necesară în poezia cultă dialectală. Adaptarea, atît de firească a neologismelor din poezia cultă românească, indică originea și destinul comun al celor două dialecte, mai firească acum cînd suim amonte spre izvoare.

LIMBA-A NOASTRĂ

Limba-a noastră-i 'nă vișteare
ahîndoasă, ahîndoasă,
bair di flurii, cântare,
ghinicuvintare-n casă.

Limba-a noastră-i primuveară,
candilă di bană iaste,
mulț dușmani vor s-nî u chiară,
ma u-nviadză gioni și-nveaste.

Limba-a noastră iaste cântic,
cântic di jale ș-di numți,
zboară veacii di discântic,
fuldzir țe ta_lie doi munți.

Limba-a noastră iaste, armâne,
avră țe u-aduțe seara.
Roma nî u deade pâne,
di la ea nî tradzim fara.

Di la nîsă-avem căsmete,
di la nîsă-avem fumea_lie.
ete ponde, ete șcrete
nu au scossă dit thimea_lie.

Limba-a noastră poartă flamburi,
are izvure ș-fântăni,
cînd u cânti ti cutreamburi,
cânticul și-acreăște mâni.

Limba-a noastră caftă brață
ca s-u apără di ațeli
țe u pliguiesc tu față
ș-li-arăchescu di fumeli.

Limba-a noastră ș-caftă soia,
ș-caftă limba și uvletea.
S-u-apărăm să-și află boia,
s-u-apărăm să-și află vetea.

FĂ-NE PATRIE ȘI-A NOAUA

Toamnă. Brumă. Livă-arațe.
Turmele dipună 'nghios.
Chiprile canda da boațe,
Cântic ca dit chiatră scos.

Muntile, patria-analtă
s-bașe cu lumea alantă?
Tut ma-analtu, tut ma-analtu
lia vîr dumnidzi cu-asaltu?

Nghios tu câmpul di Sărună
poate anghili va dipună.
Poate virnă Stămărie
fără hiľiu și fără hiľie
caftă virnă cătăndie
tri mărata armănilie.

Treațe un nior ma spes.
Secul laiu, secul astes,
trâmba-li cade piste oi,
fă-o flambură tri noi.

Dumnidză, lăi Dumnidzale,
prinde s- ni disclidz 'nă cale!
Grea un zbor tăľiat în doauă
fă-ne patrie și-a noauă!

FĂRȘĂROȚII

Munț piste munț s-analță,
sum vinturi și livă munțili sunt psalți.
munțili a noștri zghilescu,
munțili a noștri fac polim,
că eta-ațea veacie din Muntile Elim
prindea s-aibă loc pi un munte-armănescu.

Piștireale și chietri, 'nă chiatră te-adar
și-t pare că ești dumnidză-picurar.
Cându greaua furtună Ți frândze tu boie,
canda aurlă și cad tu surpat,
că nu pi Muntile Ararat,
ma pi niși prindea să s-alină cărăvea al Noe.

Cându dzade s-aprind, di fuldzir, pi plaiu,
zbor di blăsteame pitrec tu nior,
că di-iu să zburască pi 'nă ciumă di-a lor,
Dumnidzău zbură pi Munții Sinai.

Tu munții aești, munț di fărmaç,
munț di dureare, munț-rugăciune,
călivele, turmă-agirșită di-un trac,
s-trapsiră-analtu ca tu surghiune.
Ma luna când iase și-li aundze cu-asime,
canda chirură 'n çer, tu-anălțime,
canda alină, canda dipună
tu Țe firidă 'nă trimbă di lună.

Țe firidă, spindzurată di grendă
aduțe cu nisă ună ligendă,
auațe la stăniuri, tor după tor
iu s-amintă baladile, s-amintă și mor.
Cându toamna niorli cad sazme pi dzeane
și iarba acață mărdezeale ș- rudzină,
dzadele, anghili cădzuț fără peane,
anghili țe biră fărmaç di cănină,
picurari tu tămbări, mulieri tu cădușe
canda tu suflit li trec cu lăhtare
piturnicli, vulturi, lăndărușe
di fudze tu-arniu întreaga fălcare.

Călivele, vedz-le, surate cu noaptea,
cârvana diparte, immîndalui greu,
canda străbate dzua a şaptea,
dzuua dit biblie al Dumnidzău.

Fălcările aeste cu cali şi cu tende,
aşi cum dipună anarga pri cale,
canda vin dit chirute ligende,
religii veacli şi religii nale,
primuveara apoi va discalică iar
pi muntile-analt -un pãrmith picurar,
pãrmith di cari furli fşi vatămă boşile.

Şi mor şi si-ngroapă cu el fărşăroţli.

FĂRŞĂROȚII

Munţi peste munţi se ridică,
poveri ce te-nalţă, te-nfrică,
de parcă acuză durut
tăria şi Timpul,
că nu le-a fost dat în trecut
să fie la dinşii Olimpul.

Părînd că urca-vor la ceruri olatul,
când vinturi îi bat și furtuna în toi e,
parcă-ar striga că nu Araratul,
ci ei trebuiau să primească arca lui Noe.

Când urlă stihiiile lei-paralei
și-ard zade trăznite pe plai,
parcă-ar urla că-n loc să vorbească pe ei
Dumnezeu a vorbit pe Munții Sinai.

Prin munții aceștia setoși să tot suie,
ca strigăte-piatră bolind de cucuie,
proptit pe pădurea străbună,
sub miros de aer ajun,
răznit pe-o coamă căzind ca din lună,
satul e-un plecat în surghiun.

Sub ceruri ce cad apocrife,
colibele, ciopor la păscut,
nedescifrate ieroglifice
dintr-o istorie fără-nceput.
privindu-le-arhaic, cu jipii casinci,
ritmuri căzute pe brinci,
trohei și dactile ce saltă pe scradă,
mai întîrzie-aici un crimpei de baladă.

cînd toamna cad norii dihăanii lugubre,
iar fêriga prinde rugină și jubre,
ciobanii în sarici,
atînși ca de pintenii harici,
mai știi ce să zici?
Parcă-n ei s-au trezit rîndunici,

cocoare, bitlani, cintezoii,
de-și caută zări mai albastre, mai noi.

Colibele-n urmă, momiile noaptea.
caravana departe, de-a lungul potecii,
parcă-ar străbate tăria și vecii
spre biblicul cer al zilei a șaptea.

Păstorii aceștia cu cai și cu tende,
așa cum tot vin ca din veacul apus,
străbătuseră parcă religii, legende,
și descalecă-acum pe vara de sus
un basm care-l pradă tilharii și hoții.

Și mor și se-ngroapă în el firșăroții.
Din munții aceștia cu zările crunte
cîndva primisem și-n mine un munte.
Sub vremea ce trece și vremea ce vine
pe creștetul lui am stat de vorbă cu mine.

PLÂNGUTE TRI MUSCOPULE

Mi-aplec pi țe chiatră, u turnu și u bașu,
nu-i chiatră. Iaste suflit, di suflit cum s-ti-alași?
Ca s-plângu nu-aflu lăcrimi, nu-am plângute, am dor,
'nă chiatră când u tornu mi-pare cu ea că mor,
și-mi pare-apoi că 'nViedz:

un anghil fără peane, un anghil țe nu-l vedz.
Țe pondă-iaste dzarea, mi-adilje și u-adilju,
tu minte eta moartă mi-i mumă, li-escu hilju,
Dit munte vine livă, iaste 'nă livă-arațe.
Muscopulea si-ngroapă, ma tut armâne boațe,
'nă boațe țe s-aleadze!
ruinuri, maș ruinuri, arumânești pleadze.

Cu țe s-li vindic, Doamne, cu țe s-li fac s-nu-angrească?
Prit murile țe plângu aștept 'nă dzuuă s'treacă
s-dispună Dumnidzălu s-adună chietri și- loc
s-analtă dit ruinuri Muscopulea la loc.

CUM S-TI AGIRȘESCU

Cum s-ti-agirșescu Macidonie vrută?
Munțili a tăi iu Dumnidză anivreadză
mi-alină-amintirea dzăcută
și di câte ori mor, di-atante ori munțili mi-nvīadză.

Pitreate-mi 'nă chiatră să zburăscu cu nîsă,
pitreate-mi un carbure suflit s-mi-ul fac!
Zboarale-a meale țe nu le-am dzisă
nu pot s-li tac, nu pot s-li tac!

M-acliamă la tine ș-va mi-amintu di nou.
Cându va șed la masă tri prândzu i țină,
pânea vă-ñi pară prifaptă ecou,
apa di izvur prifaptă luñină.

DOR

Cád va s- vină dzua- țeauă,
dzuua-steauă,
dzuua-lună
s-ved iar câmpul di Sărună?

Am 'nă rană cu uhelia.
Mi-dzise maia,
maș cu vint di Munțili Selia
și cu țară di Cavaia
ș-di Muscopulea-a, cea seacă
poate s- treacă.

Mi-dzise tate
când bănă, cu boața traptă:
Patria i sănătate,
cântic locul iu te-ai faptă.

Rană-groapă, rană-groapă,
ca s-u vindic, ca s-u cumtu,
caftă apă, caftă apă
di la izvurlu ascumtu
tu pădurea di giugastru
ș-roauă di sum țer albastru.

'N VIS

Si sculă un armatol
ș-alăsă murmintul gol.
Tu murmint băgai să sap:
dau di 'nă boațe di pap,
dau di boț di cusurini;

Cum la eale s- nu ti-nclini?

Di atânți mult părinț,
di părinț, di străpărinți,
mi-aplicai și mi-ul bășai
pi-ațel străaușescu graiu.

Ce s- vă dzic, cum s-nu ti treamburi?
graiulu-ațel era maș flamburi.

Canda anviscut di numtă
alăga din hoară 'n hoară
și-ndimna fara tri-alumtă
tra s- nu chiară, tra s-nu chiară.

CALU

Perlu-li roșu ca piperlu,
când imna, imna avrapa
pi schinarea-li giuca țerlu,
giuca, focul, giuca apa.

Di-l videai cum paște dzeane
ș-vreai nutrita- a lui s-u- astali,
părea anghil fără peane,
un arhanghil piste cali.

Amintirea cînd mi-aprindu
ș-voi să-mi caftu pedestal,
mintea- a mea alină Pindu,
zborlu 'ncalică pi cal.

Zborlu s-fațe liundar,
s-fațe pală di-armatol,
șuirat di picurar,
cîntic care voi s-ul scol.

Cânticul când iaste 'ndrept
și-iaste pitidzat tu roauă,
mi-pare calu-ațel m-ablept
cu un căvâlar pi șauă.

Cal care 'nvișteai piperlu,
când ti cutrupea niorlu,
canda vrea, ti-arapă țerlu...
Tută eta va-ț duc doriu.

CÎND VA S-ACREAPĂ TOPA AVLONA?

Lale Ndonga, lale Ndonga,
cînd va s-creapă topa- Avlona?
Tut aștept și nu voi s-mor,
Numir așili, numir așili
pînă s-ved că vin rumanili
dinspre Muntile Tomor.

Lale Chiciu, lale Chiciu,
ia mutrea spre Munții Viciu,
'ntreabă virnă apă-arate,
cînd va-s vină Roma-auate?
'Ntreabă șopotul, furtatul,
cînd își cântă vrearea, rănile,
cînd va-s vină ampiratul
s-lu-așiptăm, s-bătem cămbănilile?

Lale Nida, lale Nida,
'ntreabă ușa și firida,
'ntreabă zborlu fără zbor
și niorlu călător,
cânili di la oi, curbanili,
când va ma vină rumanili?

BOȚI

Avdu boț turlii-turlii,
boț ma miț și boț ma mari
Nu sunt boț, suntu Vlăhii,
văsili di picurari,
văsili di celniț fapte,
flambura, steauă di noapte,
flambura ramur di brad
mușitet cu-aroșe floațe,
canda steale care cad
să-și amintă altă hoațe.

Di 'nvisedzu Vlăhia Mare
canda-amint ninga puteare;
di 'nvisedzu Vlăhia Mică
mi-chiare, mi-chiare Ițe frică.
O, Vlăhia-a mea di Nsus,
ești pãrmith, pãrmith nispus!

Gresc Vlăhiile cu-arada,
canda mi-au înviată dada;
Grescu treile, treile toate,
canda mi-au înviată tata
ş-canda-atumţea când va- s mor
va s-mi 'Inviadză boaţea-a lor.

Costa Guli

21 februarie 1916 — Livezi — Macedonia

Orgolios în respectarea graiului românilor grămosteni poetul Costa Guli ajunge, totuși, la o elevată poezie tradițional-aromânească, în conținut și formă clasică.

În manuscrisul de sonete, din care am cuprins câteva, ritmul și rima sînt perfecte, dovedind prin aceasta exigențele sale poetice și, totodată, virtualitatea dialectului de a aborda toate genurile de poezie.

Fondul și expresia artistică e învesmîntată în metafore în care imaginea este revelatorie:

„Aclo iu țerlu și-ari cu loclu-adîmîsita.“

În contextul poezilor dialectali contemporani, poezia lui Costa Guli se remarcă printr-o notă de interioritate și, în același timp, de originală aspirație de desmărginire.

Transpunerile sale din lirica lui Mihai Eminescu, Ion Barbu, Lucian Blaga adevărate o intuiție pătrunzătoare a fondului de similitudini și o adaptare dialectală expresivă exemplară.

ACLO

I

Aclo, iu țerlu și-ari cu loclu-adimisita
Iar soarli t-uni-amari di focu își cheari torlu,
Aclo, iu-i caplu ș-niți nu easti bitisita,
I sinur nău. Acloți, pi scamnu sta Nizborlu,

Aclo, iu țerlu nclidi a ocșilor videari
Și-anangisea nu treați didindi di citii,
Aclo, iu s-diniseaști a vintului puteari,
I altu nom. Acloți-i irini și-armunii.

Aclo, iu țerlu mpadi dipuni s-bași loclu
Ș-tu malimi di piri anoati-ascipitatlu,
Aclo, iu-i isihii ș-tițerli-ascundu-agioclu,
I altu locu. Acloți, tacu plingul și uhtatlu

Ș-nu poati mintea s-treaci di sinurli-și di focu.
Aclo, umutea ni-easti ta n-ni-aflu și-eu un locu.

CURBANI

Ti lumi, lea dado, ş-ti eta-ali eti,
Va li-dau, ta s-ti-alavdi, a zborului ibreti,
Ş-dit nilili-aleapti, maşi unlu-a l-scot fora
S-ti cinti cum can-nu cintlă pini tora.

Aşi va lu-alumtu ş-va l-zdrumin, cum tini
Ca itido mleari aloatlu ma ghini
L-frimtai, c-unf inimi mplini di soari,
Ti pini, cu greu pidhimo ş-cu sfoari.

Ş-dit caldul cireap, tu isita di noapti,
Cirveli, tu pirmith maşi cum vedz, scuteai coapti
Şi-arumini ş-cit un arcothar di mări,
Ci mavi pirea facti di msatili-t hări.

Aşi, c-a ta pini, va s-hibi-a mel cinticū
Adrat cu mirachi tu-a foelui discinticū
Şi-pi ter tes zivon di buiauf ş-luini
Di hiilu-a täl, dado, ambri ti-avini . . .

POETLU

Ațel ți plîndzi cîndu di pi pom
Cad frîndzîli di vîntu-ascuturati,
Ațel ți poarti n suflit adunati
Durerli ș-vrerli-a cathiunui om;

Ațel ți ari minduiri curati
Ca apili dit izvur cîndu zvom,
Ațel ți-alumti s-nu-aibi n lumi trom
Ș-mixîñîli-a loclui s-creascî cu-arihati;

Ațel ți țini brațîli dișclisi
Ca un apanghiu îngildzit di soari
Ti-a oamiñilor miraț nifapti vîsi,

Cu ărchili nglîțati di arcoari
Tu-azbuirarea-a lor pit vîntu, șcretlu,
I-ațel cu numi di-amiră: Poetlu.

CITINDA-ŢI STIHURLI

Citinda-ñi stihurli, tini nu vedz
Cum mastea-ț t-un sonet preavălea-acatî
Tu nai m-avno bicimi s-aibi fațî
Ca Doamni-a inimlei tu cari ñi-ședz?

Ciftinda-a mintilei ascumti lați,
Sonetlu stih cu stih cîndu l-dizledz,
Nu-avdzî țî cînticû tîni ntrupuşedz,
Cu-a limpidlui năur icoanf mbrați?

Nu simți-ardzînda zboarili-nî cu mari
Foc cîndu pi-a ta buzdi țî li-alîni
Ș-mistirviul s-ț-ul mîrtiriseascî-avîni?

Di calda-lî, durata-a lor cîimari
S-nu ti hivreascî ș-tîni? Fîrî di-altu,
Cîndu sonetlu l-criscuși tin-analtu.

TI CAFTU

Ti caftu pi cîrârli di-altioarf
Dit locurli di multu aligati,
Si neleg diznău di seamnili-alisati
Chirolu dus, ași cum fu nioarf.

Vedû numili, a mea și-a ta, zgrimati
Pi coaja-a unui pom sum nî înioarf,
Cîndu ișeam dit cîsîbă năfoarf
Ș-vineam nîpoi tu-a noapțiței sihati.

Ia-û ş-banca di sum salþea aumbroasi
Dit vecl'iul parcu iu n-apinghiseam
Di croplu-a soarilui ş-n-avipiseam.

Ia-lû ş-laclu nirlu cu-a lui livi-avroasi
Þi n-arcura. A tutulor li grescu
Ma tuti-amuti-s ş-nu ni-apindisescu.

NI-U INIMA

Ni-u inima ca uni avvili
Þi easti dispriuni curdhisiti
Ş-hiziri, -atumþea cindu-i hiidhipsiti,
S-ş-u cinti miivipsita-l'i miludhii.

Ni-u inima cu uni apiriti
Di soari þi s-aprindi tu hirvii
Şi-aruci-arâdz pi om ş-pi luvurii
Dit ahurhiti pin-tu bitisiti.

Ni-u inima ca ni primveari cari
Cu strani chindisiti s-alixeaşti
Şi-a fisilei niahirziti hari

Ca nveasti nauî u armituseaşti.
Cu-ahtari inimî tu cheptu, cum
Binaticlu s-nu ni-hibi firi fum?

CUBAIRÛ

Va s-pitrec un mastur mari nsus pi-analtul ţer s-s-alinî,
Un cubairû ta s-ţ-adari ninga steali, ti harauî,
Ncirfişit pi ţerlu nirlu cu gîvojdzi di luînî
Şi-acîţat sum cubé, leagin, di-un ciupor di luni nauî.

Dit a stealilor gîrdinî un luteafir, pul'iu di soari.
Pat s-ţi hibi tu cubairû, unî chiteî va ţ-aduci.
Luna-a ni-ţ-u-ai viurvanî moali, stealili avigl'itoari
Va ţi murmurî un cânticû, somnul dulţi ta s-ti-apuci.

Un minuel'iu di-albi mundzi tahina va ni-ti ascaldi
— Lişor nec di soari imir-ta s-ti-ascuturi di leani,
Un hiric di iarbî veardi, mizi scos dit stozma-l'i caldi,
Va-ţ da chicuti di-arauî s-ţi lai faţi, ocl'i ş-dzeani.

Scari, mpadi s-ti dipunî, curcubeulu va si-alasă
Cindu griri di dor ascumtu va ti ndreaptî citi casă.

IDHŪEA CĪRARI

Mira, ŧīni minti? nī fu agurlii.
Idhŭea cīrari deadun nī duŧea.
ŧerlu-aŧi nīrlu eara pi citii!
Di nsus ahīti luŋini cidea!

N-iŧiŧi dininti nioari cu soarli,
Imninda-agalea cu jgleoati minuti,
Canda lilici cilcai cu cicioarli,
Canda cu tini-aveai izvurli tuti.

Eara naevea, ma canda tu visŭ
Iŋi si pirea ci binedzŭ iftihia
Ci tu-a melŭ sulfitŭ ŧer nŭu fu diŧelisŭ,
Ci diznŭu vrearea ŧ-cintŭ miludhia.

Pi sum a ŧerlui cidiri ti-anami
Noi triŧeam pit muŧuteŧ di discinticŭ.
Inima-nī tuti nī-eara biirami,
Mplini di-a vrearil'ei miŧipsit cinticŭ.

MIVII

Ti vidzui, lea feată, ti vidzui
cindu ti bișea un fcior, i nu-i?

Poț ta s-dziț, cf nu-i așiti, poț,
Cu ahinti scali pi pîrpodz?

Ci-țe, vomhiră, nu vrei s-li curi
S-nu s-ducheasci serli iu ti furi?

Tuț viținil'i știu, mîrată, tuț,
Cathi seară `ndreptu iu ti duț.

Tini mași nu vedz țiva, nu vedz,
Canda singură pi loc bînedz

Ș-nu-avdzî dip țiva țî ș-dzîcu, țiva.
Ți măvi țîn tu fum duchirea-a ta?

CÎNTIC

Vrui, vrută, un cîntic tri tîni să scriu,
un cîntic cum nu si serie pîn' auați,
iu zborlu s-asună tu sinea lui vîiu.
pit frindza di bradz, cum a vintului boați!

Vrui zborlu s-ul caftu ți poartă-n el foclu,
cum caftă scafandrul zburlidha tu-amari,
tu el ta s' ti-alavdu, cum alavdu loclu
cu nirla lui firă di sinuri dzari.

Mi loai tu-avunie cu mintea-ni bubună,
s-alag cit acațu cu ea tut ți-i adrat,
luñîni și buiaua s-adun, cum aduni
agiunlu di visi nișeni firă saț.

Luñină buiei ș-urano ningă tîni
s'hirsească făptura-ți cu trup di alun,
analtă suptîri, cu misidzli fini,
vis isih ti omlu cu suflitu bun!

Vrui s'caftu ti oçîli a tăli ca-amîrtia,
tu fundul a loclui citrane-a-țea laia,
și-ti-a mesilei nel tu-avîlie uidia,
frindzearea s'li-u cintu ți ni-ardi sivdaia.

S-u cîntu-arcutoasa, chitroasa vişteari
a sinilor, ti greu diocliu discîntic,
o, tîni şubeie nu ai ți dureari
tu suflitu-a mel easti-a lor dulți cîntic!

Si cîndu-ni ti leadzini nu știi tîni, nu-avdzî
innarea di lebădă-mplină di hări,
atuntea a-luinălei gioc canda -alavdzî
cu-a diznirdătoarilor jglioati călcari.

Ași vrui s'ti cîntu și-am suflitlu-nclisu
că nu-li dedu a zborului hior di mîvie.
O, cînticlu-a truplui, trandafil disclisu,
el singur mași și-easti a lui avvîlie!

CÎNTEC

Am vrut despre tine un cîntec să scriu,
Un cîntec cum nimeni n-a scris pîn-acum,
În care cuvîntul să freamăte viu,
Prin cetină freamătul vîntului cum.

Am vrut pretutindeni să caut cuvîntul
Cum caută perla scafandrul în mare,
Ca-n el să te luad, cum laud pămîntul
Cu nemărginita, albastra lui zare.

M-am pus împotriva-n iuțeală cu gândul,
s-alerg cît cuprind cu el zare în spațiu,
Culori și lumină s-adun, cum flămîndul
De vise adună splendori cu nesațiu.

Lumină, culoare și cer lingă tine
Și tu lingă ele cu trup de alun.
Înaltă, subțire, cu linii lungi, fine,
Vis molcom al unui om pașnic și bun.

Am vrut pentru ochii tăi negri să caut
În fundul pămîntului iadul cu smoală,
Și pentru inelul mijlocului flaut,
Să cînt mlădierea lui lină, domoală,

Să cînt sculpturala, rotunda splendoare
A sinilor, venusiană-ncintare.
O, tu nu bănuiești ce mistuitoare
Durere e-n suflet a lor desfătare!

Și nici cînd te legeni, tu nu știi, tu n-auzi,
Ce grații de lebedă-n mersul tău cîntă,
Atunci parcă valsul luminii îl lauzi
Cu dezmierdătorii tăi pași care-ncîntă.

Am vrut să te cînt și de-aceea-acum sufăr,
Că n-am dat cuvintului glas ce-nfioară.
O, cîntecul trupului, cîntec de nufăr,
El singur își este lui însuși vioară!

ACOLO

II

Acolo, unde cerul sărută lung pământul
Și soarele se scaldă în marea singerie,
Acolo, unde-i capăt și nici sfârșitul nu e,
E alt hotar. Acolo tronează Necuvîntul.

Acolo, unde cerul se-ndoaie peste glie
Și-ndemnul își oprește la orizont avîntul,
Acolo, unde pasul nu și-l mai duce vîntul,
E alt meleag. Acolo e pace și-armonie.

Acolo, unde cerul îmbrățișează zarea
Și mări de foc în aur plutesc în asfințit,
Acolo, unde-s liniștiți și mari tăceri de schit,

E alt tărîm. Acolo-ncetează căutarea
Și gîndul nu stăbate hotarele-i de foc.
Acolo, trag nădejdea să am și eu un loc.

Chira Iorgoveanu

22 septembrie 1948 — comuna Nicolae Bălcescu,
jud. Tulcea

Reprezentativă în poezia feminină cultă în dialectul aromân, cunoscând nemijlocit dialectul vorbit în toate regiunile locuite de Aromâni, Chira Iorgoveanu scrie o poezie care se remarcă prin imaginație și lirism profund.

Mănuind cu măiestrie „cupii di zboară di zămane“ desăvirșește o poezie tradițională și intimistă rară, trăsături vizibile și în volumul de poeme „Steauă di Dor“, apărut în anul 1983 în Editura „Eminescu“.

Poemele cuprinse în antologie ca și transpunerile din lirica eminesciană, (autoarei îi datorăm apariția volumului *Eminescu Român-Aromân*) pe lângă talentul poetic autentic, reliefează și zestrea unei temeinice cunoașteri a literaturii naționale și universale.

MINDUIERI

Steaua noastră iasti-arați
Limba-i cîmpu firî gîrnu . . .
Apa prit ariu nu treați
Calu-alagă firî firnu . . .

Casili s-angubîrară,
Poarta-ncl'isă-i la fîntînă,
Pluglu nu poati ta-s ară
Herlu-i lîndzit di-arudzină.

Chicutli nu suntu di-apă
Seanchili tut li ia vimtul
Agîrșearea groapî sapă
Luîna u-azgrumă-astîmtul.

Cartea albă — tut dișcl'isă
Zboară-așteaptă-arîdîpsiti . . .
Cîti ori dit laia chisă
Nu ies v'isi dit pirmiti?!

Limba cari-i Agîrșeari
Somnu-i cari-aduți moarti . . .
Ea va-și află itripseari
Și-isihie mași tu carti!

STEAUA CHIRUTĂ

N-asprindim tu tută lumea,
Steaua noastă, ta-s ti-aflăm,
N-ampirțim di soie și-locuri
Ș-fir di tini ni turnăm! . . .

Cara-s armineam în hoară
Naca nilă va ți fțeai
Ș-pisti noi, țel'i firî steauă,
Naca va-s anghiliceai?

Di cît ti ciftăm ma multu,
Steauă, luņina ț-u cheri,
Di-agiumsuz ta-s ni hirsim
Cu luņina di la țeri!

Nu va ti-aflăm virnioară
Pini nu va-s anvițăm
Ci steaua iasti tu noi:
Mași aradzili s-l'i-adnăm!

CINTICU TI PAPLU-A MEU

Paplu-a meu fudzi miheamă
Oasili și-arihnisească
Lumea lui di etă-i mută
Ș-nu-ari ta-s n-apîndisească.

Oili-azgheară și-i ma caftă
Umbra lui di munti-analtu
Cî di cîndu elu fudzi
Nu-și vidzură munti altu.

Iarbă veardi nu ciftară
Laili oi-și néalili
Di cînd paplu li-alfsă
Pîscură mași stealili.

Cirlibana-aspindruzată
Canda-ași-i di eta tută,
Fluiara țea mîghipsită
Ti totna și-armasi mută.

Tu cutaru cîldârli goali . . .
Neli mări nu vrură s-crească
Cî, mîrațl'ii nu-și avură
Mîna lui ta sî-l'i hîrsescă.

Mandrili şedu arculiti
Canda-s cruţi firî murmintu
Chiupurli li-arcai pi ţeru
Ta-s plingă tu ploi ş-tu vimtu.

Tu v'isi-ni si finirseşti
Paplu-a meu nu-ari-arihati
Ii si pari tut ci avdi
Virni cal'ii cum il'i bati.

Tu şigunea-i mi-anvilescu
Tora-s vedu, cum, pisti ani,
Paplu-avea bitută tuti
Căl'iurli di pit Balcañi.

Neşu tu Pindu-ş tu Sirună
Paplu-a meu, ta-s ʒ-aflu torlu,
Plonia-ş vimtul ʒi-l chirură
Di ʒ-aflai maşi ponlu-ş dorlu.

Paplu-a meu, i-aşi cum vruşi:
Loclu-ţ iasti-aştirnumintu
Ş-oili-arihnisiti pascu
Iarba di pi-a tău murmintu.

FUMEAL'IE

Unf maie anv'iseadză livădzî di măsiîni,
Alantă-și mutreaște numta la Kavala . . .
Un papu fudzi tu-Amirăl'ia Niștiută,
Alantu-și paști oili tu v'isu . . .
Dada o-arisescu numțili ș-tiînia featilor
Tată-niu ambîrțîtă cîsibălu
Cum vîrnfoară ambîrțîta nîcii-a pap-sui —
Sultana — soră — sultană-a fumeal'ei a ei,
Frati-niu fudzi cu cîrvanea di dor,
Nipotlu — nîc picurar — paști zboarîli vecl'i!

Ș-mini ședu tu livădzî di măsiîni,
Ș-mutrescu la numta-ali maie la Kavala . . .
Tu calea cîtî-Amirăl'ia Niștiută
Pascu oili tu v'is cu pîpînil'ii
Ascultu di zborlu til'ios a sor-mea-i Sultana,
Așteptu cîrvanea di dor a fratilui Mina,
Îni hîrnescu nipotlu cu vecl'i pîrmiti
S-nu cheară nîca cupie-armânească,
S-așteptu tu poarta cutarlui s-v'îni
S-mi l'ai . . . cum paplu lua nîcii-mbrață!

ZÎRCADA

Zircadă mșată, cari-ț fu scriata?
Ți boați îni ti-arisi di viniși
Tu-aestu cisibă s-ti cheri, mirata!
Pidurea cum putuși di u-agîrșiși?

Ciți îni ti ved, tind mîna s-ti hirsească
Ahinți ți pidurea nu-au vidzută...
Zircadă mșată, nu ari turnari
Cirarea ta-i di multi eți chirută!

Ș-tut va-s aladzi pit căl'iurili di chiatră
Ș-nu-a-s afli hir di iarbă ș-di lilici
Nu-a ti mutrești tu ghilii di izvur
Ș-va-s vedzi ci mulți oamiîni sunt ca prici.

Va-s vrei s-ti-aruți tu stromza di piduri
Cu-a ei vilendă luna s-ti-anvilească...
Iu va ti duți, tu cisibă, mași chiatră
Di iuțido, zircadă, -a ti-agudească!

Casă, crivati, gardu — tut di chiatră
Și boia ta tu chiatră va-u-anel'idă,
Va-s v'ină-ahinți statuia s-ți mutrească
Ma inima-ț putè nu va-s dișcl'idă.

Mași io va-s v'inu, zîrcadă, s-ti birnescu
Și inima-ni dininti va ț-u tindu . . .
Va ti-anghiedzu cu cîntic, zboari vecl'i,
Ta-s poți s-ti torni tu chirutlu-ț Pindu . . .

FINTINA FARĂL'EI

Fintina mea, ghilia tut ț-u caftu,
Cî mi-agîrșii cum ni-iasti tinircața . . .
Cî iuțido iu negu ta-s mi mutrescu
Nu pot sî-ni vedu ni boia mea, ni fața.

Cî seatea șcretă gura ni-u usucă
S-nu pot ta-s beau dit xeanili izvoari . . .
Cî tuti apili ți vor s-mi-ascaldă
Îni lindzidăscu suflitlu ș-mi doari.

Ți ploaci greuă gura ț-astupă?
Puteari nu-avem ta-s ti dișel'idem!
Cî firî apa ta di zboari vecl'i
Tu Seatea Laie daima-a ni-nel'idem!

Fintina mea, nu voi s-ti cheri, așteaptă
Cî ploacea cu-a mea vreami va-u tuchescu
Ș-tu apa ta — ghilie tora frîmță
Ni Carti mari va-s adghivisescu!

TAHINIMA

Tahinima cînd s-vearsă
Ca un ariu di lapti
Ș-cînd ahurhescu s-cadă
Mași minduierli-ni coapti,

Cînd intru tu-ună dzuă
Cum intru tu-ncl'isoari
Cînd ocl'ii ni-i dișcl'idu
Ș-luņina lor mi doari,

Cicioarli cînd mi poartă
S-mi-ameasticu tu duņeauă,
Cînd padea-u vedu îndzeană
Și țerlu-l vedu tu hauă,

Cînd suflitlu-ni si-adară
Ma lai u ca straņiu di moarti
Cînd nu pot s-aflu calea
Tu naima-aleapta carti,

Cînd iarba cari-u calcu
Ca penuri mi-anțapă,
Cînd lăcirnili-ni cură
Și-ariu pi prosupu sapă,

Cupia-al papu ta-s afu
Atunțea ni-apîrnescu,
Mași cîntîi di zîmani
Di iuțido îni grescu.

Și-ni higu caplu tu lîna
A nêilor, mirudhată,
Și-ni mi-agîrșesc s-mi torru
Tu lumea mîrînată . . . !

ADUȚIREA DI-AMINTI

Di-ahint chiro tut imnu ancircată
Di multi, greali, -ș goalili cildări
Voi s-negu s-li umplu, s-vî li dau împlini
Ș-canda sicară-ariuri și amări!

Cu mari angitan io chicutli li-adun
Ateali ți-aduc ploaia și lăcirni dit dzeani,
Ci inima-ni si-adră ca un afund di-amari . . .
Di minduierli canda-ni sunt puil'i firî di peani.

Și-aduțirea di-aminti ca ni lamnie
S-mi mișcă tut așteaptă și-u mutrescu
Și-atumțea horli-a noasti-ni ies dininti
Ș-cupli di oi tu v'isi ni-ariiescu . . .

Ș-canda vizescu munțil'i di cintiți-agirșiti . . .
Ș-tu-a meali v'isi focuri mări s-aprindu
Ocl'ii nafaară-atumțea ni-l'i anel'idu
Și-ațel'i di nuntru mutrescu citi Pindu.

PICURARLU-A CUPILOR DI ZBOARĂ

Fitur di chiatră — boața ta, cari
Îi frinsi tuti firidzli tri-avdzari.

Ńi-aduțeai zboarî vecl'i, ligînati,
Cupii di oi țî-algheau tu laia noapti.

Mîna-nî tiseși — cî țe trimbura?
Mîna ta, mîna a paplui iara!

Tu ocl'ii-a mei pișurî mări durîneau
Ș-cupiili-a tali tu ialî-s discurmau.

Ńil'oară albă — cupia nu-nî aflam
Ș-tu ocl'ii-a tăi cupiia ni-u cîftam.

Tîni-aduchiși — fudziși plicat și-amut:
Cî vreața ta criștea ca un cîțut.

.....

Ocl'ii-ni dişcl'işu, ş-di stizni s-agudiră:
Tini pişteai cupii di zboară di zîmani
Ş-io li minam tu suflit, ca tu stani.

Postfață

FLORILEGIU DE POEZIE AROMĂNEASCĂ

Este evident că, în ultimele decenii, aromânii, vorbitori ai unuia dintre cele mai semnificative dialecte românești, dialectul aromân, participă cu o ambiție generoasă la viața științifică și culturală general românească, aici, în România, în țările balcanice, în care trăiesc de secole (Grecia, Albania, Iugoslavia, Bulgaria), sau aiurea — pină în America de nord, unde i-a dus nestinsa lor sete de peregrinări, hrănită de drumurile de transhumanță de odinioară, cu turmele, de la munte la mare.

În ce ne privește, este suficient să menționăm aici numele unor distinse personalități ale științei și culturii românești, descinse din spița aromânească a neamului nostru, precum George Murnu, Elie Carafoli, Athanasie Joja, Th. Capidan, Pericle, Valeriu și Tache Papahagi, Toma Caragiu etc.

În ultimii ani s-a inițiat editarea științifică a lucrărilor postume, lăsate nouă moștenire de către eruditul profesor al universității bucureștene, Tache Papahagi, unul dintre cei mai distinși elevi ai lui Ovid Densusianu, între care sînt de amintit *Micul Dicționar folkloric* („Minerva“, 1979) și volumele IV și V din „Biblioteca națională a aromânilor“, consacrate lui M. Beza, C. Belimace, Nicolae Velo, bibliotecă inițiată și rea-

lizată în întregime de Tache Papahagi (vezi *Grai, folklor, etnografie*, „Minerva“, 1981).

Activitatea Studioului de istorie și literatură dialectală „George Murnu“, de pe lângă Casa de cultură a sectorului 1 din Capitală, îndrumată cu pasiune, competență și aleasă discreție de poetul Atanasie Nasta, se înscrie în linia acestei afirmări semnificative a spiritualității aromânești.

Din producția literară, mai ales, a acestui Studiou, Atanasie Nasta a avut fericita idee de a alcătui acest florilegiu de poezie aromânească.

Se evidențiază, prin poeziile selectate din opera celor 11 poeți incluși în această antologie, încă o dată, nu numai comunitatea de limbă românească, moștenită de la strămoșii noștri, între toți românii, din Patria străbună sau de oriunde s-ar afla ei, ci și afinități, certe și profunde, de gândire și simțire, beneficiind de o aleasă exprimare poetică, în tradiția sufletului românului, deschis dintotdeauna spre înălțimile și adâncimile POEZIEI.

Antologia de față constituie, așadar, o mărturie a unității de cuget, de visare și de limbă, a tuturor românilor, unitate mai presus de toate împotririile care, de-a lungul secolelor, ne-au încercat tăria și au vrut să ne abată de la menirea noastră culturală în acest colț de Europă.

POEZIA a fost una dintre cele mai durabile și frumoase CETAȚI ale românismului, prin care ne-am afirmat între popoarele lumii și în constelația culturii și civilizației universale.

septembrie 1984

VALERIU RUSU

CUPRINS

Cuvint înainte	5
Notă	9
MIHAIL NICOLESCU	11
Sclavulu	12
Chora la Unirea	14
Pita	16
VASILE MUȘI	18
Tru amurgis	19
Sclavlu	21
Dzuă di sărbătoari	22
Rufei Cădzură	24
Hurolu fărșerotesce	25
NICOLAE BABU	27
Avdzini plingu	28
S-nu pistusesti o moarte	29
Dor di vrută	30
Neadză noapte	31
Ună noapte pi Tomor	32
Tăș ca mâne	36
NICOLAE CARAIASCU	38
Toamna	39
Poetlu	40
Icoani aromănesti	41
Ariulu	42
Streaha deapină amintiri	43
TEODOR MINDA	44
Muntele Zoana I.	46
Muntele Zoana II.	48
Coan prunu ânflorea	49

Titlea	50
Aura	51
Vlășeasca	52
Ledu	54
Duțiri în minti	55
DUMITRU PARIZA	57
Flambura pârâsită	58
Inclinare	59
Sopotul al Mihaili	60
Moi lilice di li rug	61
Dor di cărvănar	63
Aumbra	64
Cîntic di rămas bun	65
CONSTANTIN COLIMITRA	66
Eminescu frate	67
Stau pădzili chilimuri	68
Cărvanea	69
Saptili oahti	71
Stai drept	72
Stă papu tu cohiu	73
Lacul mare	74
Cînta un picurar	75
Nilioara	77
ATANASIE NASTA	80
Eminescu	81
Patria	82
Zamolxe	84
Cărbunarli	86
Fârșeroata	88
După ploaie	89
Intribari picurărească	90
Ună nilioară	90
Protlu om pi lună	91
Grămăticuva	92
Stanea I.	93
Stanea II.	94
Întrebare către Solomon	96
<u>Nicolae Caratana</u>	97
Lîmba noastră	98
Fă-ne patrie și-a nouă	99

Fărșeroții I.	100
Fărșeroții II.	102
Plingutei tră Muscopoli	104
Cum să-ți agărșesc	105
Dor	106
Vis	107
Calu	108
(Nicolae Caratana) urmare.	
Cînd va-s creapă țopa	109
Boți	110
COSTA GULI	112
Aclo	113
Curbani	114
Poetlu	115
Citinda-ni stihurile	115
Ti caftu	116
Ni-u inima	117
Cubair	118
Ithvea cărari	119
Mivii	120
Cintic I.	121
Cintec II.	122
Acolo II.	124
CHIRA IORGOVEANU	125
Mindulieri	126
Steaua Chirută	127
Cintic ti paplu-a meu	128
Fumealia	130
Fintina farilei	132
Tahinima	133
Aduțeara di aminti	134
Picurarlu a cupiilor di zboară	135
Zircada	137
Postfață	138

Tehnoredactor: ELENA GARAJAU

**Bun de tipar: 6.03.1985. Coli tipo: 9.
Lucrare apărută în regia autorului.**

**Tiparul executat sub comanda nr. 440/1984.
Întreprinderea Poligrafică „Crișana” Oradea,
str. Moscovei nr. 5-7.
Republica Socialistă România**

Armăname, Armăname,
vârnaoară s' nu-ause dz,
cu musata te giunâme
ahânt' gionî, ahânt' feati
eli musat, sali musati,
ete tuta' să-ni hânedz.

Antasta

Lei 36

ECOU DE CANTEC AROMANESC

UNU106063

25.00 RON

